

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLAHİR-RƏHMANİR-RƏHİM

ÖN SÖZ

Allah-taala bəşəriyyəti haqqa doğru hidayət etmək üçün yüz iyirmi dörd min (124000) Peyğəmbər göndərdi ki, Özü ilə bəndələri arasında vasitə olub, insanlara dünya və axirət səadətinin yolunu göstərsinlər. Onların birincisi Həzrət Adəm (əleyhis-salam), sonuncusu isə, Həzrət Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-dir.

İslam dini həm maddi həm də mə'nəvi ehtiyacları tə'min etməyə qadir olması ilə sair dinlərdən üstündür. Bu müqəddəs din bəşəriyyəti təkamülə doğru aparmaqla yanaşı hər iki dünyada səadətə çatdırmaq üçün Tanrı tərəfindən İslam Peyğəmbəri vasitəsilə göndərilmişdir.

İslamın ulu Peyğəmbəri həzrət Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) Qur`ani-Kərimi özünün və gətirdiyi İslam dininin haqq olduğunu sübut edən bir sənəd olaraq təqdim etdi.

Qur`ani-Kərimdə İslam dini haqqında belə oxuyuruq:

« إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ »

«Allah yanında (haqq olan) din, əlbəttə, İslamdır.»¹

Başqa bir ayədə belə buyurulur:

«وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ»

«Kim İslamdan başqa bir din ardınca gedərsə, (o din) heç vaxt ondan qəbul olunmaz və o şəxs axirətdə ziyankarlardan olar!»²

Müsəlman olan şəxs Allahdan qorxub, başqa maddi mənfəətlərə xatir dinini dəyişməməli, əksinə həqiqi müsəlman təkin yaşayıb, müsəlman kimi də dünyadan getməlidir.

Qur`ani-Kərimdə bu haqda belə buyurulur:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ»

«Ey iman gətirənlər! Allahdan lazımcı qorxun. Yalnız müsəlman olduğunuz halda (müsəlman kimi) dünyadan gedin!»³

İslam Peyğəmbəri (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-in ən böyük mö`cüzəsi olan və o həzrətin haqq olmağını göstərən Qur`ani-Kərimi tanıyıb öyrənmək və eləcə də onun insanı mə'nəvi təkamülə yetirən mütərəqqi göstərişlərinə əməl etmək hər bir müsəlmana vacibdir.

Qur`ani-Kərimdə olan İslamın əsaslarını və əhkamını təfsirsiz əldə etmək mümkün olmadığı

¹ "Ali-İmran" surəsi, ayə 19

² "Ali-İmran" surəsi, ayə 85

³ "Ali-İmran" surəsi, ayə 102

üçün Allah-taala Qur`anın bütün elmlərini İslam Peyğəmbərinə və məsum İmamlara öyrədib, onları Qur`anın həqiqi təfsirçiləri qərar vermişdir. Şiə alimlərindən əlavə, bir çox sünnü alimləri də Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-dən belə bir hədisi nəql edirlər.

«عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)
 قَالَ: إِيَّيْ أَوْشَكُ أَنْ أُدْعَى فَأَجِيبْ وَإِيَّي تَارِكٌ فَيَكُفُّمُ التَّقْلِينَ كِتَابَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَعِزَّتِي
 كِتَابَ اللَّهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَعِزَّتِي أَهْلُ بَيْتِي وَإِنَّ اللَّطِيفَ الْحَبِيرَ أَحَبَّ بَنِي
 أَهْمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ وَأَنْظُرُونِي بِمِ تَحْلِفُونِي فِيهِمَا»

«Yaxın zamanlarda mən Allah-taala tərəfinə çağrılacaq və onun dəvətini icabət (qəbul) edəcəyəm. Mən özümdən sonra sizin aranızda iki ağır (qiymətli) əmanət qoyub gedirəm. Onlardan biri Allah- taalanın müqəddəs kitabı olan Qur`an, digəri isə mənim itratimdir. Qur`an göydən yerə çəkilmiş bir ipdir. İtratim isə mənim Əhli-beytimdir. Həqiqətən mərhəmətli və xəbərdar olan Allah-taala mənə xəbər vermişdir ki, o ikisi (Qur`an və Əhli-beyt) birlikdə Kəvsər-hovuzunun⁴ kənarında mənə qovuşana qədər heç vaxt biri-birindən ayrılmayacaqlar. Məndən sonra görüşmə sizə tapşıracağım (Qur`an və Əhli-beyt) barəsində olan vəsiyyətimə necə əməl edəcəksiniz.»⁵

⁴ Cənnətdə olan bir hovuzun adıdır

⁵ “Müsnədi Əhməd ibni Hənbəl” kitabı, 3-cü cild, səh: 17 və digər kitablar.

Azərbaycanın müsəlman və şii xalqı bunu unutmamalıdır ki, onun İslama bağlılığı heç də bu son illər ərzində yaranmamışdır. Əksinə onun keçmiş həmişə İslam və Əhli-beyt (əleyhimus-salam)-a olan məhəbbətlə birgə olmuşdur. Bizim tarix boyu yüzlərlə dini alimimiz, öz növbəsində Əhli-beyt (əleyhimus-salam)-ın fəzilətlərini və onların İslam yolunda çəkdikləri əziyyətlərini xalqa çatdırmışlar. Biz Azərbaycan xalqı həmişə Əli (əleyhis-salam) və onun pak övladlarının şad günlərini şad, qəm günlərini isə qəm günləri bilməmişik. Biz bunu bilməliyik ki, haqq olan yol yalnız və yalnız Əhli-beyt (əleyhimus-salam)-ın yoludur və bizim əməllərimizin düzgün və qəbul olunması onları qəbul etməyə bağlıdır.

Əsrlər boyu İslam düşmənləri tərəfindən göstərilən təzyiq və tə'sirlər İslam Peyğəmbəri (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-in və onun müqəddəs Əhli-beyt (əleyhimus-salam)-ının məhəbbətini, qəlblərdən silə bilməmişdir. Eləcə də yaşadığımız əsrdə müxtəlif şeytani qüvvələrin zəhərli təbliğatları ürəklərdə olan Əhli-beyt (əleyhimus-salam)-ın bu müqəddəs nurunu söndürə bilməyəcəkdir. Biz də gərək Əhli-beyt (əleyhimus-salam)-ın ürəklərdə olan müqəddəs məhəbbətini övladlarımıza və gələcək nəsilmizə çatdıraq. Sünnü alimlərindən çoxu, birinci İmamımız Həzrət Əli (əleyhis-salam) haqqında Peyğəmbəri-Əkrəm

(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-dən belə nəql etmişlər:

«قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): حَقُّ عَلَيَّ عَلَى الْمُسْلِمِينَ حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى وَلَدِهِ»

«Əlinin müsəlmanların boynunda olan haqqı atanın övladı boynundakı haqqı kimidir.»⁶

Başqa bir hədisdə əhli-sünnət alimlərindən olan Əbu-Nuəym özünün “Hilyətul-övlia” kitabının 4-cü cildinin 306-cı səhifəsində nəql edir ki, Allahın Rəsulu, Əhli-beyt (əleyhimus-salam)-ı Nuh (əleyhis-salam)-ın nicat gəmisinə bənzədərək belə buyurmuşdur:

«عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ):
مَثَلُ أَهْلِ بَيْتِي مَثَلُ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَّى وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا عَرِقَ»

«Mənim Əhli-beytimin məsəli Nuhun (nicat) gəmisinin məsəli kimidir: Hər kəs o gəmiyə minsə, nicat tapar və hər kəs də o gəmidən üz döndərsə qaraq olar.»

Bütün müsəlmanlar bilməlidir ki, dünya həyatı əbədi deyildir. Əbədi olan yalnız axirət həyatıdır. Allah-taala müqəddəs kitab olan Qur'an-Kərimdə belə buyurur:

«بَلْ تُؤْتُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ»

⁶ “Yənabiul-məvəddət” 1-ci cild, 41-ci bab, 1-ci hədis, səh 369 və başqa kitablar

«Lakin siz (ey insanlar!) Dünyanı üstün tutursunuz! Halbuki axirət daha xeyirli və əbədidir.»⁷

Axirət həyatında əbədi səadətə çatmaq üçün Allahın vacib buyurduğu əməlləri yerinə yetirib, haram etdiyi əməllərdən çəkinmək və xüsusilə Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-ə və onun pak olan Əhli-beyt (əleyhimus-salamın)-a məhəbbət bəsləmək lazımdır.

Bildiyiniz kimi müsəlman olmağın ilkin şərti, “Kəlmeyi şəhadət”-i deməkdir.

“Kəlmeyi şəhadət” bundan ibarətdir:

“Əşhadu əlla ilahə illəllah”

Şəhadət verirəm ki, Allahdan başqa heç bir mə`bud yoxdur.

“Əşhadu ənnə Muhəmmədən rəsulullah”

Şəhadət verirəm ki, Həzrəti Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) Allahın rəsulu və elçisidir.

“Əşhadu ənnə Əmirəl-Mu`mininə Əliyyəvə vəliyyullah”

Şəhadət verirəm ki, mö`minlərin ağası olan Əli (əleyhis-salam) Allahın vəlisidir.

Əlinizdəki kitab İslam dininin əsas və zəruri məsələlərini bəyan etmək üçün yazılmışdır. Bu kitabın birinci fəslində **“Üsuli-din”**, ikinci fəslində

⁷ “əl-Ə`la” surəsi, ayə 16-17.

“Fürüi-din”, üçüncü fəslində **“Böyük günahlarla tanışlıq”**, dördüncü fəslində **“İslamda ehsan etməyin fəziləti”**, beşinci fəslində **“Qur`anla tanışlıq”**, altıncı fəslində isə **“Namaz və ona bağlı olan məsələlər”** haqqında, söhbət olunacaq, inşallah! Biz bu söhbətlərə başlamazdan əvvəl əsas bir məsələni açıqlamağı məsləhət bilirik.

Müsəlmanın yerinə yetirəcəyi hər bir işin müqəddəs İslam dinində özünə məxsus hökmü vardır. Bu hökmlər beş qismə bölünür:

Birinci: “Vacib”- Görülməsi lazım olan, tərک olunması isə, Qiyamətdə ilahi əzaba səbəb olan əməldir. Məsələn: Namaz, oruc və s...

İkinci: “Müstəhəb”- Görülməsi yaxşı və savablı olan, tərک edilməsi isə Qiyamət əzabına səbəb olmayan əməldir. Məsələn: Salam vermək, sədəqə vermək və s...

Üçüncü: “Haram”- Tərک edilməsi vacib, görülməsi isə Qiyamət əzabına səbəb olan əməldir. Məsələn: Yalan danışmaq, zülm etmək və s...

Dördüncü: “Məkrüh”- Tərک edilməsi yaxşı və savablı, görülməsi isə Qiyamət əzabına səbəb olmayan əməldir. Məsələn: Məsciddə yatmaq, məsciddə dünya söhbəti etmək və s...

Beşinci: “Mübah”- Görülməsi və tərک edilməsi eyni səviyyədə olan əməldir. Bu kimi işlərin özü-özlüyündə savabı yoxdur və Qiyamətdə də əzaba səbəb olmaz. Məsələn: Su içmək, yol getmək və s. Amma mübah işi də

Allahın razılığı üçün olsun deyə, niyyət edib savab qazanmaq olar. Məsələn, «bu suyu içirəm ki, ibadət etməyə qüdrətli olum» deyə su içərsə bu savab sayılacaq.

BİRİNCİ FƏSİL

ÜSULİ-DİN

İslam dininin maarifi, ümumiyyətlə iki mühüm hissədən ibarətdir:

1- Üsuli-din (əqidələr);

2.- Fürui-din (əməllər).

İslam dininin birinci hissəsi “Üsuli-din”-dir. O, beş qismə bölünür:

Birinci: “Təhid”

Allahı zatında və sifətində yeganə bilmək və Ona şərik qoşmamaq.

Allah-taala Qur`ani-Kərimdə belə buyurur:

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * اللَّهُ الصَّمَدُ * لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ * وَمَا يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ *»

«(Ya Peyğəmbər! Allahın zati və sifətləri haqqında səndən soruşan müşriklərə) de ki, (Mənim Rəbim olan) O Allah yeganədir. (Heç bir şəriki yoxdur.) Allah (heç kəsə, heç nəyə) möhtac deyildir! (Hamı Ona möhtacdır, O, əzəli və əbədidir!) O, nə doğmuş, nə də doğulmuşdur! Onun heç bir tayı, bərabəri və bənzəri yoxdur!»⁸

İkinci: “Ədl”

⁸ əl-İxlas surəsi, ayə 1-4

Allah-taalanın ədalətli olub, heç kəsə zülm etməməsinə inanmaq.

Ədl haqqında Qur`anda bir çox ayələr vardır. O cümlədən aşağıdakı ayəni misal gətirməklə kifayətlənirik:

«إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِن تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا»

«Həqiqətən, Allah (heç kəsə) zərrə qədər də zülm etməz. Əgər yaxşı bir əməl baş verərsə, onu (savabını) ikiqat artırır və Öz tərəfindən də (bu əməlin sahibinə) böyük mükafat verir!»⁹

Əddən (ədalətdən) məqsəd hər şeyi öz yerində həyata keçirməkdir. Bu haqda Əli (əleyhis-salam) belə buyurub:

«الْعَدْلُ يَضَعُ الْأُمُورَ مَوَاضِعَهَا»

«Ədalət bütün işləri öz yerinə qoyur.»¹⁰

Ədl Allah-taalanın «sübuti»¹¹, zülm isə «səlbi»¹² sifətlərindən hesab olunur. Ədalətli olan Allah Qur`anda insanları ədalətə çağırır. Buna misal olaraq bu ayəyə nəzər salmaq:

«اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ»

⁹ ən-Nisa surəsi, ayə 40

¹⁰ Nəhcül-bəlağə, Hikmət-437

¹¹ Allah-taalada olan sifətlər

¹² Allah-taalada olmayan sifətlər

*«Ədalətli olun. Bu, təqəvaya daha yaxındır. Allah qarşısında təqəvalı olun. Allah nə etdiklərinizdən xəbərdardır.»*¹³

Üçüncü: “Nübüvvət”

Həzrət Adəm (əleyhis-salam)-dan sonuncu Peyğəmbər həzrət Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-ə qədər, insanların hidayəti üçün göndərilmiş yüz iyirmi dörd min Peyğəmbərin haqq olmasına inanmaq və onları təsdiq etmək.

Allah-taalanın insanlara din və qanun göndərməsi Peyğəmbərlərin vasitəsi ilə olmuşdur. Bütün Peyğəmbərlərin hədəfi Allahın yeganəliyi, adilliyi, hökmləri və habelə Qiyamətə kimi zəruri məsələləri insanlara çatdırıb, onları bu yola hidayət etmək olmuşdur.

Sonuncu Peyğəmbər Həzrət Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-dən sonra isə bir daha Peyğəmbər gəlməyib və heç vaxt gəlməyəcəkdir. Buna görə də ona «Xatəmül-ənbiya», yəni «Peyğəmbərlərin sonuncusu» deyirlər. Necə ki, Qur`ani-Kərimdə buyrulur:

«وَلَكِنَّ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ»

*«Lakin o, Allahın Rəsulu (elçisi) və Peyğəmbərlərin sonuncusudur.»*¹⁴

¹³ əl-Maidə surəsi, ayə 8

¹⁴ əl-Əhzab surəsi, ayə 40

Bu haqda hədislərimiz çoxdur. Nümunə olaraq İmam Sadiq (əleyhis-salam)-ın mübarək kəlamlarından birinə işarə edirik:

«قَالَ الْإِمَامُ الصَّادِقُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ):

إِنَّ اللَّهَ حَتَمَ بِنَبِيِّكُمْ النَّبِيَّينَ فَلَا نَبِيَّ بَعْدَهُ أَبَدًا»

«Həqiqətən Allah-taala sizin Peyğəmbəriniz ilə Peyğəmbərləri sona çatdırdı, beləliklə də ondan sonra əsla heç bir Peyğəmbər gəlməyəcəkdir»¹⁵.

İslam Peyğəmbəri bütün Peyğəmbərlərin sonuncusu olduğu kimi, eləcə də bütün Peyğəmbərlərin daha üstünüdür. Buna görə də Ona «Əşrəfül-Ənbiya» yə`ni, «Peyğəmbərlərin ən şərəfli» deyirlər. Bu Peyğəmbərin Allah yanında çox böyük məqamı və uca mərtəbəsi vardır. Biz müsəlmanlar isə Onun ümməti sayılır beləki, Onun dinini qəbul edib əməl edənlər və Onun yolu ilə gedənlərlik.

Peyğəmbərlik haqqında əsas məsələlərdən biri də onların mə`sum, yə`ni, hər hansı bir günah, eyb və nöqsandan pak olmasından ibarətdir.

Peyğəmbərin gətirdiyi hər bir hökmə əməl etmək, qadağan etdiklərindən çəkinmək hər bir müsəlmana vacibdir. Necə ki, Qur`ani-Kərimdə bu haqda belə buyurulmuşdur:

«وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ»

¹⁵ Üsuli kafi, cild 1, səh 269

*«Peyğəmbərin sizin üçün gətirdiyini alın [əməl edin] və qadağan etdiyindən çəkinin. Allah qarşısında təqvalı olun. Həqiqətən, Allahın cəzası çox şiddətlidir.»*¹⁶

Peyğəmbərin bizə gətirdiyi hökmlər isə Qiyamət gününə qədər qalacaq və heç vaxt əvəz olunmayacaqdır.

İmam Sadiq (əleyhis-salam) bu haqda belə buyurmuşdur:

«قَالَ الْإِمَامُ الصَّادِقُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ):

خَلَالَ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) خَلَالَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ حَرَامُهُ حَرَامٌ إِلَى يَوْمِ

الْقِيَامَةِ»

*«Həzrəti Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-in halal etdiyi bütün şeylər Qiyamətə qədər halal və haram etdiyi şeylər isə Qiyamətə qədər haramdır».*¹⁷

Peyğəmbər göndərilməsinin digər bir səbəbi də budur ki, bəndələr üçün höccəti tamam edir və bütün bəhanə yollarını bağlayır ki, Qiyamət günü heç kəs «Ey Allah bizə bir peyğəmbər göndərsəydin, biz də ona tabe olub yolumuzu azmazdıq» deməsin.

Nübüvvət haqqında məsələlər çoxdur. Bu kitab müxtəsər olduğuna görə sözü müzünü uzatmayıb,

¹⁶ əl-Həşr surəsi, ayə 7

¹⁷ Biharul-ənvar, cild-11, səh-56, hədis-57

bununla Üsuli-dinin nübüvvət hissəsini sona çatdırırıq.

Dördüncü: “İmamət”

İslam Peyğəmbərinin haqq canişinləri olan 12 İmama inanmaq və onları təsdiq etmək.

Bunu təkcə şiə alimləri deyil, eləcə də bir çox sünnü alimləri də Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-dən rəvayət (nəql) etmişlər. O rəvayətlərdən birini qeyd edirik:

«قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ):

إِنَّ خُلَفَائِي وَأَوْصِيَائِي وَخُجَّجَ اللَّهُ عَلَى الْخُلُقِ ِ بَعْدِي الْأَثْنَا عَشَرَ أَوْهُمْ عَلَيَّ وَأَخْرَهُمْ

وَلَدِي الْمَهْدِيُّ»

«Həqiqətən məndən sonra ümmətim üçün olan canişimlərim, vəsilərim və Allahın bəndələrə olan höccətləri on iki nəfərdən ibarətdir. Onların əvvəli Əli, axırncısı isə mənim övladım Məhdidir»¹⁸

On iki İmamın mübarək adları aşağıdakı tərtiblədir:

Birinci: İmam Əli (əleyhis-salam);

Rəcəb ayının 13-də ən müqəddəs məkan olan Kə'bə evinin içində dünyaya gəlmiş və Ramazan ayının 21-də Kufə məscidində şəhid edilmişdir. O həzrətin müqəddəs məzarı İraqın Nəcəf şəhərində yerləşir.

İkinci: İmam Həsən (əleyhis-salam);

¹⁸ “Yənabiul-məvəddət”, 3-cü cild, 78-ci bab, 2-ci hədis səh: 295

Ramazan ayının 15-də anadan olmuş və Səfər ayının 28-də şəhid edilmişdir. O həzrətin müqəddəs məzarı Mədinə şəhərinin Bəqi qəbristanlığında yerləşir.

Üçüncü: İmam Hüseyin (əleyhis-salam);

Şəban ayının 3-də dünyaya gəlmiş və Məhərrəm ayının 10-da şəhid edilmişdir. Məzarı İraqın Kərbəla şəhərində yerləşir.

Dördüncü: İmam Zeynəl-Abidin (əleyhis-salam);

Şəban ayının 5-də dünyaya göz açmış və Məhərrəm ayının 25-də şəhid edilmişdir. Məzarı Mədinə şəhərinin Bəqi qəbristanlığında yerləşir.

Beşinci: İmam Məhəmməd Baqir (əleyhis-salam);

Rəcəb ayının 1-də dünyaya gəlmiş və Zil-həccə ayının 7-də şəhid edilmişdir. O həzrətin müqəddəs məzarı Mədinə şəhərinin Bəqi qəbristanlığında yerləşir.

Altıncı: İmam Cəfər Sadiq (əleyhis-salam);

Rəbiul-əvvəl ayının 17-də dünyaya göz açmış və Şəvval ayının 25-də şəhid edilmişdir. Məzarı Mədinə şəhərinin Bəqi qəbristanlığında yerləşir.

Yeddinci: İmam Museyi Kazim (əleyhis-salam);

Səfər ayının 7-də dünyaya göz açmış və Rəcəb ayının 25-də şəhid edilmişdir. Məzarı İraqın Kazimeyn şəhərində yerləşir.

Səkkizinci: İmam Riza (əleyhis-salam);

Zilqə`də ayının 11-də anadan olmuş və Səfər ayının sonunda şəhid edilmişdir. Məzarı İrənin Məşhəd şəhərindədir.

Doqquzuncu: İmam Məhəmməd Təqi (əleyhis-salam);

Rəcəb ayının 10-da anadan olmuş və Zilqə`də ayının sonunda şəhid edilmişdir. Məzarı İraqın Kazimeyn şəhərindədir.

Onuncu: İmam Əliyyən Nəqi (əleyhis-salam);

Zil-həccə ayının 15-də dünyaya göz açmış və Rəcəb ayının 3-də şəhid edilmişdir. Məzarı İraqın Samirra şəhərində yerləşir.

On birinci: İmam Həsən Əskəri (əleyhis-salam);

Rəbius-sani ayının 8-də dünyaya göz açmış və Rəbiul-əvvəl ayının 8-də şəhid edilmişdir. O həzrətin müqəddəs məzarı İraqın Samirra şəhərində yerləşir.

On ikinci: İmam Sahibəz-zəman Məhdi (əleyhis-salam).

O həzrət hicri tarixi ilə 255-ci ilin Şə`ban ayının 15-də dünyaya göz açmış və hal-hazırda da diridir.

On iki İmamdan, on biri öz dövrlərində İslam düşmənləri tərəfindən şəhid olunublar. Amma on ikinci İmam Allah-taalanın məsləhəti ilə qeybə çəkilmişdir və Allah-taalanın əmri ilə zühur edib, yer üzündə olan fitnə-fəsadları aradan aparacaq, ədalətli və vahid bir İslami hökumət quracaqdır. Bizim hamımıza Onun hökmən zühur edəcəyinə

inanıb, gəlişini həqiqi mə'nada gözləyənlərdən olmaq və tez zühur etməsi üçün dua etmək lazımdır. Əhli-sünnət alimlərindən bir çoxu Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-dən belə nəql edirlər:

«قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ):

مَنْ أَنْكَرَ حُجُوجَ الْمُهَدِّيِّ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)».

«Hər kəs (İmam) Məhdinin zühurunu inkar etsə, Məhəmməd (Peyğəmbər)-ə nazil olanları [inkar etmiş və] kafir olmuşdur.»¹⁹

İmamət Qur'an baxımından

Qur'ani-Kərimdə İmamət (on iki İmam) haqqında heç bir şəxsin adı xüsusi olaraq qeyd olunmamışdır. Bunun sirrini soruşduqda alimlərimiz bir çox cavablar vermişlər. Onlardan biri də Qur'anın təhrif olunmamasına görədir. Əhli-beytin mə'sum İmamları barəsində bir çox sünnü alimləri də öz fikirlərini söyləmişlər. Burada onlardan birinin adını çəkməklə kifayətlənirik. Hafiz Übeydillah Hənəfi Həskani 10 əsr bundan öncə yazmış olduğu «Şəvahidut-tənzil» kitabında sünnü təriqi ilə 1163 hədisə arxalanaraq 210 ayənin Əhli-beyt İmamlarının haqqında olduğunu qeyd

¹⁹ "Yənabiul-məvəddət" 3-cü cild, 78-ci bab, 2-ci hədis səh: 295

etmişdir. Bu haqda şüa alimləri sünnü alimlərinin əsərlərinə istinad edərək yüzlərlə kitab yazıb, oxuculara təqdim etmişlər. Burada o kitablardan bir neçəsinə işarə edirik:

1. Əllamə Hilli (Allahın rəhməti ona olsun!) Həzrət Əli (əleyhis-salamın) İmamətinin sübut etmək üçün öz «Nəhcül-həqq və kəşfüs-sidq» kitabında səksən səkkiz ayəni qeyd etmişdir.

2. Ayətullah Mər'əşi Nəcəfi Təbrizi (Allahın rəhməti ona olsun!) özünün «İhqaqul-həqq» kitabında Əli (əleyhis-salam)-ın İmamətinin haqq olması barədə doxsan dörd ayəni sünnü alimlərinin otuz yeddi e'tibarlı kitabından sübut gətirərək qeyd etmişdir.

3. Əllamə Əmini Təbrizi (Allahın rəhməti ona olsun!) «Əl-Qədir» adlı kitabında Həzrət Əli (əleyhis-salam)-ın İmamət və haqq olması barəsində Qur`andan ayələr və sünnü alimlərinin kitablarından hədisləri gətirmişdir.

4. Əllamə Şərəfüddin (Allahın rəhməti ona olsun!) özünün «Əl-Muraciat» adlı kitabında İmamət haqqında dəyərli və möhkəm dəlillər gətirmişdir. Bu kitab bir neçə dilə, o cümlədən Azərbaycan dilinə tərcümə olunub, oxucuların ixtiyarında qoyulmuşdur.

Bu haqda olan kitablarımız saysız-hesabsızdır. İmamət haqqında mə'lumat almaq istəyən

oxuculardan xahiş olunur ki, həqiqətin aşkar olması üçün imkan daxilində bu kitabları mütalə etsinlər.

Biz isə İmamət haqqında olan sözüümüzü Qur`anın bu ayəsi ilə sona çatdırırıq.

«إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ

رَاكِعُونَ»

«Həqiqətən sizin vəliniz [rəhbər və ixtiyar sahibiniz] Allah və Onun Rəsulu və o kəslərdir ki, iman gətirmiş və namaz qılırlar və rüku halında zəkat verirlər.»²⁰

Bütün şiə və bir çox sünnü alimlərinin nəzərinə görə bu ayə Əli (əleyhis-salam)-ın İmamətini göstərir və onun şə`nində nazil olmuşdur.

Ayətullah Mər`əşi Nəcəfi Təbrizi (Allahın rəhməti ona olsun!) özünün «Ehqaqul-həqq» kitabının ikinci cildinin, 399 və sonrakı səhifələrində bu ayənin Əli (əleyhis-salam) haqqında olmasını sünnü alimlərinin səksən beş hədis və təfsir kitablarından nəql etmişdir.

Sünnü alimlərindən Zəməxşəri «Əl-Kəşşaf» adlı təfsirində, bu ayənin Əli (əleyhis-salam) barəsində nazil olmasını qeyd etmişdir.

Beşinci: "Mə`ad"

Öləndən sonra bir daha dirilib, dünyada etdiyimiz əməllər üçün Allah qarşısında cavab

²⁰ əl-Maidə surəsi, ayə 55

vermək (Qiyamət, Behişt, Cəhənnəm, haqq-hesab və sairəyə inanmaq).

Məadın lüğətdə mə'nası qayıdış deməkdir. Yə'ni insanlar öldükdən sonra bir daha dirilib Axirət aləminə qayıdacaqlar. Bu əqidə dinin zəruri məsələlərindən biridir və hər bir şəxs buna e'tiqadı və inamlı olması gərəkdir. Yə'ni hər bir şəxs inanmalıdır ki, insan öləndən sonra bir daha dirilib, dünyada etdiyi əməlləri müqabilində hesab verəcək və nəhayət Cənnət və ya Cəhənnəmə gedəcəkdir. Həmçinin qəbirdə olan sorğu-sual və Bərzəx aləminin məsələləri də bu mövzuya aiddir. Amma çox təəssüflər olsun ki, bu mühüm məsələyə bə'ziləri soyuq münasibət göstərirlər. Buna baxmayaraq bu məsələ çox mühüm olduğundan Allah-taala Qur`ani-Kərimdə «iman» sözündən sonra məadı bəyan etmişdir. Buna misal olaraq bir neçə ayəni nəzərinizə çatdırırıq:

«مَنْ ءَامَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ

وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ»

«Hər kəs Allaha, Axirət gününə (sədaqətlə) inansa və yaxşı iş görsə onun mükafatı Rəbbinin yanındadır. (Qiyamətdə) onların heç bir qorxusu yoxdur və onlar qəmgin olmazlar.»²¹

Başqa bir ayədə belə oxuyuruq:

²¹ əl-Bəqərə surəsi, ayə 62

«اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ

حَدِيثًا»

«Allahdan başqa heç bir mə'bud yoxdur. Olacağına şübhə etdilməyən Qiyamət günü, əlbəttə hamımızı (bir yerə) toplayacaqdır. Allahdan daha doğru danışan kim ola bilər?!»²²

Allah-taala Öz ədaləti ilə Qiyamətdə insanlara onların dünyada etdiyi əməllər müqabilində hökm edəcəkdir. Necə ki, Qur`anda belə buyurulur:

«فَاللَّهُ بِحُكْمِ بَيْنِكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

«Qiyamət günü Allah sizin aranızda hökm edəcəkdir»²³.

Bə`ziləri belə fikirləşirlər ki, insan öldüyü zaman torpaq olub aradan gedəcək və heç bir zaman dirilməyəcək. Qur`an bu cür insanlara belə cavab verir:

«وَيَقُولُ الْإِنْسَانُ أَإِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ أُخْرَجُ حَيًّا * أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ

قَبْلُ وَمِمَّا يَكُ شَيْئًا»

«(Qiyaməti inkar edən) insan: «Mən öldükdən sonra (qəbirdən) dirimi çıxardılacağam?»- deyər soruşur. Məgər insan öncə onu heç bir şey deyilən (yoxdan) yaratdığımızı xatırlamırmı?»²⁴

²² ən-Nisa surəsi, ayə 87

²³ ən-Nisa surəsi, ayə 141

²⁴ Məryəm surəsi, ayə 66-67

Əziz oxucular! Bu barədə olan əqidənizi bir az da möhkəm etməkdən ötrü, qeyd etdiyimiz ayələrdən əlavə bir neçə ayəni suallara cavab şəklində diqqətinizə çatdırırıq.

1. Sual: Qiyamət günü mütləq olacaqmı?

Cavab: *O saat (Qiyamət günü) mütləq gələcəkdir, ona heç bir şək-k-şübhə yoxdur. Lakin insanların bir çoxu (buna) inanmaz.* (əl-Mu`minun surəsi, ayə 59)

2. Sual: Qiyamət günü necə olacaqdır?

Cavab: *O gün (qiyamət günü) dağları (yerindən qoparıb) hərəkətə gətirəcəyik. (O vaxt) yeri dümdüz görəcəksən və onları bir yerə toplayacağıq və onların heç birini [qələmdən salıb] kənarə qoymayacağıq. Onlar Rəbbinin hüzuruna cərgə-cərgə (səf-səf) gətiriləcəklər. (Onlara belə deyiləcək:)* «Siz Bizim yanımıza sizə ilk dəfə yaratdığımız kimi gəldiniz. Lakin siz elə güman edirdiniz ki, Biz sizə verdiyimiz və`di (öləndən sonra diriləcəyinizi) yerinə yetirməyəcəyik!» (əl-Kəhf surəsi, ayə 47-48)

3. Sual: Qiyamət günündə müttəqilərin (təqva əhlinin, Allahdan qorxanların) və günahkarların halı necə olacaqdır?

Cavab: *O gün (Qiyamət günü) Biz müttəqiləri (pərhizkarları) Rəhmanın hüzuruna möhtərəm elçilər kimi cəm edərik. Günahkarları isə Cəhənnəmə susuz vəziyyətdə sürükləyib gətirərik* (Məryəm surəsi, ayə 85-86)

4. **Sual:** Qiyamət günündə Qiyaməti qəbul etməyənlərin halı necə olacaqdır?

Cavab: *Allahın hüzurunda duracaqlarını inkar edən kimsələr, həqiqətən, ziyana uğramışlar. Belə ki, saat (qiyamət günü) qəflətən başlarının üstünü aldığı zaman onlar günahlarını dallarında daşıyaraq deyəcəklər: «Dünyadakı təqsirlərimizə görə vay halımıza!» Bir baxın daşdıqları şey (günah yükü) necə də pisdir!* (əl-Ən`am surəsi, ayə 31)

5. **Sual:** Qiyamət günündə insanların bədən üzvlərinin nə kimi rolu olacaqdır?

Cavab: *Qiyamət günü (onlar dünyada qazandıqları günahlarını dandıqda) dilləri, əlləri və ayaqları etdikləri əməllər barəsində onların əleyhinə şəhadət verəcəkdir.* (ən-Nur surəsi, ayə 24)

6. **Sual:** Qiyamət günündə kafirlər nə arzu edəcəklər?

Cavab: *Həqiqətən, Biz sizi yaxın bir əzabla (Qiyamət günününün əzabı ilə) qorxutduq. O gün insan öz əlləri ilə etdiyi (yaxşı və pis) əməlləri görəcək, kafir isə: «Kaş (bu əzabı görməmək üçün) torpaq olaydım!»- deyəcəkdir.* (ən-Nəbə` surəsi, ayə 40)

7. **Sual:** Allah-taala Qiyamət günündə insanları necə dirildəcəkdir?

Cavab: *(Ey insanlar!) Sizi (yoxdan) yaratmaq və (Qiyamət günü Allah üçün) diriltmək ancaq bir*

nəfəri yaratmaq və diriltmək kimidir. Həqiqətən, Allah (hər şeyi) eşidən və görəndir! (Loğman surəsi, ayə 28)

8. Sual: Qiyamət günündə insanlar bir-birinin günahını daşıya biləcəklərmi?

Cavab: *Heç bir günahkar başqasının günahını daşımaz.* (Fatir surəsi, ayə 18)

9. Sual: Qiyamət günündə Allahın buyurduğu vaciblərə əməl edib, haram buyurduqlarından çəkinərək Peyğəmbər və onun Əhli-beytini qəbul edən xalis bəndələrin aqibəti necə olacaqdır?

Cavab: *Allahın xalis bəndələri isə müstəsna dırlar (onlara cəza verilməyəcəkdir). Məhz onlar üçün məlum bir ruzi vardır. (Onlar üçün) növbənöv meyvələr vardır. Onlar hörmətə (şərəfə) nail olacaqlar. Nəim cənnətlərində. Onlar taxtlar üstündə bir-biri ilə üzbəüz əyləşəcəklər. Onlar üçün (cənnət saqiləri tərəfindən adamı kefləndirməyən və behiştə çay kimi axan) şərab (məin) dolu piyalələr dolandırılacaqdır. Ağappaq, özü də içənlərə ləzzət verən (bir şərab). Onun içində (dünyadakı şərabdan fərqli olaraq) əqli başdan çıxaran (başağrısı, süstlükverən) heç bir şey yoxdur. Onlar məst də olmazlar. Onların yanında gözəl (irigözlü), baxışları (yalnız ərlərinə) dikilmiş zövcələr olacaqdır. Onlar, sanki örtülü (bağlı, heç bir əl dəyməmiş, qabığı içində təzə qalmış, ağappaq) yumurtadırlar (yaxud sədəf içində gizlənmiş*

incidirlər). Onlar bir-biri ilə (dünyada gördükləri barədə) sorğu-suala (söz-söhbətinə) başlayacaqlar.
(əS-Saffat surəsi,40-50-ci ayələr.)

Qeyd: Hər bir müsəlmana vacibdir ki, saydığımız bu beş əqidəyə, dəlil-sübut əsasında inansın. Bu məsələlərdə müctəhidə təqlid etmək olmaz.

İKİNCİ FƏSİL

FÜRUI-DİN

İslam dininin ikinci hissəsi “Fürui-din”(yə`ni əməllər)-dir. Onun mühümləri isə on vacib əməldən ibarətdir.

Birinci “Namaz”

Gün ərzində müəyyən şərtlər əsasında və müəyyən vaxtlarda, 17 rək`ət namaz qılmaq.

1. Sübh namazı- iki rək`ət;
2. Zöhr namazı- dörd rək`ət;
3. Əsr namazı- dörd rək`ət;
4. Məğrib (Şam) namazı- üç rək`ət;
5. İşa (Xiftən) namazı- dörd rək`ətdir;

Allah taala Qur`anda belə buyurur:

«إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي»

«Həqiqətən Mən Allaham, Məndən başqa heç bir məbud yoxdur. Mənə ibadət et və Məni yada salmaq üçün namaz qıl.»²⁵

Namazın qəbul olunma şərtlərini İmam Zeynul-Abidin (əleyhis-salam)-dan xəbər aldıqda həzrət belə buyurdu:

«وَلَا يَتُّنَا وَالْبَرَاءَةُ مِنْ أَعْدَائِنَا»

²⁵ Taha surəsi, ayə 14

«Biz Əhli-beytin İmamət və vilayətinə əqidə bağlayıb, düşmənlərimizə nifrət [bezarlıq] etməkdir.»²⁶

Gündəlik vacib namazlardan əlavə, bir çox başqa namazlar da vardır. Bütün namazların şərait və necəliyini bilmək istəyən oxucular risalələrə müraciət edə bilərlər. Biz isə namaz haqqında kitabın 6-cı fəslində xülasə şəkildə mə'lumat verəcəyik (inşallah).

İkinci "Oruc"

Hər il mübarək Ramazan ayının əvvəlindən sonuna qədər, sübh azanından məğrib azanınaqədər, yemək, içmək və bu kimi bir sıra işlərdən çəkinmək. Bu haqda Allah taala Qur`anda belə buyurur:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ

تَتَّقُونَ»

«Ey iman gətirənlər! Oruc tutmaq sizdən əvvəlki ümmətlərə vacib olduğu kimi, sizə də vacib edildi. Bəlkə, (bunun vasitəsi ilə) siz [Allahın əmr və nəhyləri qarşısında] təqvalı olasınız.»²⁷

Əziz oxucular! Müqəddəs İslam dininin bütün hökmləri biz insanların xeyrinədir. O cümlədən oruc haqqında İslamın əzəmətli Peyğəmbəri iki qısa cümlədə buyurur:

²⁶ Biharul-ənvar, cild 84, səh 245

²⁷ əl-Bəqərə surəsi, ayə 183

«صُومُوا تَصِحُّوا»

«Sağlam qalasanız deyə oruc tutun.»²⁸

Bu kəlamı həzrət 1400 il bundan əvvəl bəyan edib. Uzun illər keçəndən sonra, böyük həkimlər bir sıra xəstələri oruc tutmaqla müalicə edirlər. Amma biz müsəlmanlar İslamın bütün hökmlərini Allaha xatir yerinə yetirməklə, dünyada sağlam və xoş güzəran içində, axirətdə isə Allah-taalanın Qur`anda bizə verdiyi və`dəyə əsasən Cənnətdə olacağıq.

Oruc haqqında Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) başqa bir hədisdə belə buyurmuşdur:

«الصَّوْمُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ»

«Oruc Cəhənnəm oduna qarşı bir qalxandır.»²⁹

Bir müsəlman şəxs oruc tutmağın vacib olmasının səbəbini həzrəti İmam Həsən Əskəri əleyhis-salamdan soruşduqda həzrət belə cavab verdi:

«...لِيَجِدَ الْعَيْمَى مَسَّ الْجُوعِ فَيَمُنَّ عَلَى الْفَقِيرِ»

«...Ona görə ki, varlılar açlığın çətinliyini görüb, fəqirlərə və yoxsullara ehsan etsinlər.»³⁰

Üçüncü "Xüms"

²⁸ Biharul-ənvar, cild 62, səh 262

²⁹ Ləvame, cild 6, səh 154

³⁰ Ləvame, cild 6, səh 149

Dünya malının illik xərcindən artıq qalan hissəsini beşdə birini İmama, əgər qeybdədirsə müctəhidə və yaxud onun nümayəndəsinə çatdırmaq (təqlid etdiyimiz müctəhidin risaləsində yazılmış hökmlərə əməl etməklə).

Allah-taala xüms haqqında olan hökmü Qur`ani Kərimin, Ənfal surəsinin 41-ci ayəsində bəyan etmişdir.

Dördüncü “Zəkat”

Şəriətdə 9 şeydən (arpa, buğda, xurma, kişmiş, inək, qoyun, dəvə, qızıl, gümüş)-dən risalələrdə yazılmış bir sıra şəraitlə zəkat vermək.

Möhtərəm oxucular! Əgər bu müqəddəs hökm (zəkat hökmü) icra olunarsa, İslam cəmiyyətində heç kəs yoxsulluqdan çətinlik çəkməz. Allah-taala Qur`anda namazdan sonra zəkat verməyi biz müsəlmanlara əmr edir:

«وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّكْعِينَ»

«Namaz qılın, zəkat verin və ruku edənlərlə birlikdə ruku edin!»³¹

Beşinci: “Həcc”

İmkan olan surətdə, müəyyən şərtlər əsasında ömründə bir dəfə müqəddəs “Kə`bə” evinin ziyarətinə getmək.

Allah-taala Qur`anda belə buyurur:

³¹ əl-Bəqərə surəsi, ayə 43

«فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مِّمَّا قَامَ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ

مَنْ اسْتِطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ»

«Orada [Kə'bədə] aydın nişanələr- İbrahimin məqamı vardır. Ora daxil olan şəxs əmin-amanlıqdadı. Onun yoluna imkanı olan hər bir kəsin həccə gedib o evi ziyarət etməsi insanların Allah qarşısında borcudur. Kim bunu (bu borcu) inkar edərsə, (özünə zülm etmiş olar). Əlbəttə, Allah aləmlərdən ehtiyacsızdır!»³²

Altıncı: "Cihad"

Yə'ni Peyğəmbər və mə'sum İmamın əmri ilə İslam düşmənlərinin əleyhinə mübarizəyə qalxmaqdır.

Cihad özü iki qismdir:

1. İbtidai-cihad.
2. Müdafiə-cihadı

İbtidai-cihad yalnız Peyğəmbər və mə'sum İmamın göstərişi ilə kafir ölkələrini İslama də'vət etmək və onların şərrini İslamdan və müsəlmanlardan uzaqlaşdırmaq üçün aparılan cihaddır. Bunun şərti Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) və mə'sum İmam (əleyhis-salam)-ın şəxsən hüzuru və göstərişi ilə aparılmasından ibarətdir. Hazırkı dövrdə

³² Ali İmran surəsi, ayə 97

Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) həyatda olmadığı, mə'sum İmam (əleyhis-salam) isə geybdə olduğu üçün, ibtidai-cihad vacib deyildir.

Müdafie-cihadı: Hər hansı bir ölkə tərəfindən müsəlmanlara hücum olunduğu təqdirdə, müsəlmanın canı, malı, namusu, dini və vətəni təhlükəyə düşərsə, onları müdafie etmək vacibdir.

Allah-taala cihad haqqında Qur`anda belə buyurur:

«انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ

كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ»

«(Ey mö`minlər!) Ağır və yüngüllü halda hamınız cihada qalxıb malınız və canınızla Allah yolunda vuruşun! Əgər bilsəniz bu sizin üçün daha çox xeyirlidir!»³³

Müasir fəqih və müfəssir Ayətullah Məkarim Şirazi "Nümunə" adlı təfsirinin 7-ci cildinin 424-ci səhifəsində bu ayəni təfsir edərək belə buyurur: "Ağır və yüngüllü" kəlmələri insanın bütün halətlərinə şamildir. Məs: Cavan və qoca, subay və evli, az ailəli və çox ailəli, varlı və kasıb, müşküllü və müşkülsüz, işli və işsiz və sair...

Yeri gəlmişkən qeyd etmək lazımdır ki, İslam dinində xarici düşmənlərlə mübarizə aparıldığı kimi, daxili düşmənlərdə mübarizə aparmaq sifariş olunmuşdur.

³³ ət-Tovbə surəsi, ayə 41

Beləki insanı pis işlərə sövqləndirən nəfsi ilə mübarizə aparmaq cihadi-əkbər adlandırılmışdır.

Cihadi-əkbər odur ki, insan öz nəfsi-əmmarəsi (yə`ni, insanı günaha çağıran nəfs) və Şeytan vəsvəsəsi ilə mübarizə aparsın və öz nəfsini günahlardan qorusun.

Böyük şiə alimi mərhum Kuleyni (rə) İmam Sadiq (əlahis-salam)-dan, o da Peyğəmbər (səlləllahu ələyh və alihi və səlləm)-dən bu haqda belə bir rəvayəti nəql edir:

«عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) بَعَثَ سَرِيَّةً فَلَمَّا رَجَعُوا قَالَ مَرَحَبًا بِقَوْمٍ قَضَوْا الْجِهَادَ الْأَصْغَرَ وَبَقِيَ عَلَيْهِمُ الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ؟ قَالَ جِهَادُ النَّفْسِ.»

«İslam Peyğəmbəri (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) bir dəstəni döyüşə (cihada) göndərdi. Onlar döyüşdən qayıdarkən Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) onlara belə buyurdu: Mərhəba o camaata ki, kiçik cihadı yerinə yetirdilər. Amma böyük cihad hələ də onların öhdəsində qalmışdır.” Bə`ziləri böyük cihadın nə olduğunu sual etdikdə, Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) onlara belə buyurdu: “Böyük cihaddan məqsəd nəfs ilə olan cihaddır.»³⁴

Yeddinci: “Əmr be mə`ruf”

³⁴ “Fürui-kafi”, Vücuhi-cihad babı, 5-ci cild, 3-cü hədis,

Hər bir müsəlmanın öz ailəsini və dini bacı-qardaşlarını vacib əməllərə və xeyr işlərə dəvət etməsi.

Səkkizinci: “Nəhy əz münkər”

Hər bir müsəlmanın öz ailəsini və dini bacı-qardaşlarını qadağan və haram olan əməllərdən çəkəndirməsi.

Allah-taala Qur`anda əmr be mə`ruf və nəhy əz münkər edən insanları əməli saleh adı ilə vəsf edərək onlara mükafat verəcəyini və`də verir. Bu haqda Qur`anın bu iki ayəsini misal vururuq:

«يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَآمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ * وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ»

«Onlar Allaha və axirət gününə inanır, (insanlara) yaxşı işlər görməyi əmr edir, (onları) pis əməllərdən çəkəndirir və xeyirli işləri görməyə tələsirlər. Onlar əməli salehlərdəndirlər. Onların yaxşılıq naminə etdikləri işlərdən heç biri inkar edilməz (mükafatsız qalmaz). Şübhəsiz ki, Allah müttəqi (pərhizkar) olanlara agahdır.»³⁵

Doqquzuncu: “Təvəlla”

Bunun mə`nası sevmək, dost tutmaq deməkdir. Yə`ni hər bir müsəlmanın Allah-taala, Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm), mə`sum İmamlar və onların dostlarını sevməsi;

Onuncu: “Təbbərra”

³⁵ Ali İmran surəsi, ayə 114-115

Bunun mə'nası isə bizar və nifrət etmək deməkdir. Yə'ni hər bir müsəlmanın Allah-taala, Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm), mə'sum İmamlar və onların dostlarının düşmənləri ilə düşmən və habelə onlardan bizar olması;

Təvəlla və təbbərra haqqında Allah-taala Qur`ani-Kərimdə belə buyurur:

«قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ».

«De: Ey Peyğəmbər, mən sizdən öz risalətim (Peyğəmbərliyim) əvəzində, Əhli-beytimə məhəbbət bəsləməkdən başqa heç bir əcr (mükafat) istəmirəm.»³⁶

Burada iki məsələni nəzərinizə çatdırırıq:

1- Qurba³⁷ kəlməsi;

Sünnü və şiə alimləri ayədəki "Qurba" kəlməsindən məqsədin Həzrət Fatimeyi-Zəhra (salamullahi ələyha) və on iki İmam olması barədə yekdil fikri irəli sürmüşlər.

2-Məvəddət kəlməsi;

Məvəddət, yə'ni: Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-in Əhli-beyt (əleyhimus-salam)-nı sevib dost tutmaq.

Məşhur sünnü alimlərindən Zəməxşəri və Fəxri Razi yuxarıdakı ayənin təfsirində Peyğəmbər

³⁶ "Əş -Şura" surəsi, ayə: 23

³⁷ Lüğətdə insanın ən yaxın qohumlarına deyirlər.

(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-dən belə bir rəvayət nəql etmişlər:

«قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ):

مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ شَهِيدًا أَلَا مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ مُعْتَمِرًا لَهُ أَلَا مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ تَائِبًا أَلَا مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ مُؤْمِنًا مُسْتَكْمِلَ الْإِيمَانِ أَلَا مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ بَشَّرَهُ مَلَكُ الْمَوْتِ بِالْجَنَّةِ ثُمَّ مُنْكَرٌ وَنَكِيرٌ أَلَا مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ يُرْفُ إِلَى الْجَنَّةِ كَمَا تُرْفُ الْعُرُوسُ إِلَى بَيْتِ زَوْجِهَا أَلَا مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ فُتِّخَ لَهُ فِي قَبْرِهِ بَابَانِ إِلَى الْجَنَّةِ أَلَا مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ جَعَلَ اللَّهُ قَبْرَهُ مَزَارَ مَلَائِكَةِ الرَّحْمَةِ أَلَا مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ عَلَى السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ أَلَا مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ آيِسٌ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ أَلَا مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ كَاوِدًا أَلَا مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ لَمْ يَشُمَّ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ»

«Hər kəs Ali-Məhəmmədi sevərək ölsə, şəhid halında ölər. Bilin, hər kəs Ali-Məhəmmədi sevərək ölsə, bağışlanmış halda ölər. Xatırlayın hər kəs Ali-Məhəmmədin məhəbbəti ilə ölsə, tövbə edən halda ölmüşdür. Yadda saxlayın hər kəs Ali-Məhəmmədi sevərək ölsə, imanını tamamlayaraq ölmüşdür. Unutmayın hər kəs Ali-Məhəmmədi sevərək ölsə əvvəlcə ölüm mələyi, daha sonra Nəkir və Münkər ona cənnəti müjdə verəcəkdir. Bilin ki, hər kəs Ali-Məhəmməd sevgisiylə ölsə, onun üçün qəbrindən Cənnətə iki qapı açılır. Unutmayın Allah, Ali-Məhəmmədi sevərək ölənin şəxsinin qəbrini mələklərin ziyarətگاهی edəcəkdir. Yadda saxlayın ki, hər kəs Ali-Məhəmmədlə düşmən olaraq ölsə, Qiyamətdə gözlərinin arasına “ Allahın rəhmətindən uzaq və

ümidi kəsilməmişdir”(sözü) yazılmış halda gələr. Ağah olun ki, hər kəs Ali-Məhəmmədə düşmən olaraq ölsə kafir olaraq ölmüşdür. Unutmayın hər kəs Ali-Məhəmmədə düşmən olaraq ölsə, Cənnətin ətrindən əbədi məhrum olar.»

Həmçinin bu barədə şüenin böyük müctəhidlərindən sayılan Mərhum Ayətullah Seyyid Mürtəza Firuz Abadi özünün “Fəzailul-xəmsə” adlı kitabının 2-ci cild, 104-cü bab, 200-ci səhifəsində, sünnü alimi Hakim Nişapurinin yazdığı “Müstədrəki-Səhiheyin” kitabının 3-cü cildinin 127-ci səhifəsində İbni Abbasın Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-dən aşağıdakı hədisini nəql etmişdir:

«نَظَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) إِلَى عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فَقَالَ يَا عَلِيُّ أَنْتَ سَيِّدٌ فِي الدُّنْيَا وَسَيِّدٌ فِي الْآخِرَةِ حَبِيبُكَ حَبِيبِي وَحَبِيبِي حَبِيبُ اللَّهِ وَعَدُوُّكَ عَدُوِّي وَعَدُوِّي عَدُوُّ اللَّهِ وَالْوَيْلُ لِمَنْ أَبْغَضَكَ بَعْدِي»

«Bir gün Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) Əliyə nəzər salaraq buyurdu:

Ya Əli! Sən dünya və axirətdə ağasan. Sənin dostun mənim dostum, mənim dostum isə, Allahın dostudur. Sənin düşmənin mənim düşmənim, mənim düşmənim isə, Allahın düşmənidir. Vay olsun o kəsə ki, məndən sonra qəlbində sənə qarşı kin-küdurət saxlasın.»³⁸

³⁸ Zəməxşəri, “Təfsiri-Kəşşaf” cild: 4, səh220

Fəxri Razi, “Təfsiri-Kəbir”, cild: 27, səh: 165.

Həddi-bülüğa çatmış müsəlmanın Fürui-dinin əməllərində, özü müctəhid və ehtiyata əməl edən olmadığı təqdirdə ə`ləm (yə`ni; elmi hamıdan çox olan və hamıdan daha artıq, diqqətli olan) bir müctəhidə təqlid etməsi vacibdir.

Həddi-bülüğa çatmağın isə üç əlaməti vardır. Onlar aşağıdakılardan ibarətdir.

1)- Hicri-qəməri tarixi ilə oğlanın 15, qızın isə 9 yaşını tamamlaması;

2)- Cinsiyyət üzvlərinin ətrafında qalın tüklərin bitməsi;

3)- Hər hansı bir halda insandan spermanın xaric olması.

Əgər bu üç əlamətdən hər biri insanda görünərsə, onun həddi-bülüğa çatması mə`lum olar.

ÜÇÜNCÜ FƏSİL

BÖYÜK GÜNAHLARLA TANIŞLIQ

Həddi-bülüğa çatan hər bir müsəlmana vacibdir ki, İslamda haram buyurulmuş əməllərdən, başqa sözlə günahlardan çəkinsin.

Hörmətli oxucuların nəzərinə çatdırmalıyıq ki, Allah-taala Öz yaratdığı bəndəsinin hansı əqidədə olduğunu və nə etdiyini yaxşı bilir. O müqəddəs kitabı olan Qur`anda belə buyurur:

«وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ»

«Allah qarşısında təqvalı olun! Şübhə yoxdur ki, Allah ürəklərdə olanları biləndir.»³⁹

Başqa bir ayədə belə oxuyuruq:

«إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ»

«Həqiqətən Allah nə etdiyinizi bilir.»⁴⁰

Allah-taala böyük günahlardan qorunanlara Qur`ani-Kərimdə Cənnət müjdəsi vermişdir:

«إِنْ جَاهَدْتُمْ لِوَجْهِ رَبِّكُمْ مَا تُكْفِرُوا عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخِلَ الْجَنَّةِ كَرِيمًا»

«Əgər sizə qadağan olunmuş böyük günahlardan çəkinsəniz, Biz də sizin qəbahətlərinizin (kiçik

³⁹ “əl-Maidə” surəsi, ayə: 7.

⁴⁰ “ən-Nəhl” surəsi, ayə: 91.

günahlarınızın) üstünü örtər və sizi şərəfli bir mənzil olan Cənnətə daxil edərək.»⁴¹

Bu kitab müxtəsər şəkildə yazıldığı üçün burada böyük günahların bir çoxunun adını çəkməklə kifayətlənirik. Bu günahlar haqqında Qur`anın mübarək ayələri, həmçinin Peyğəmbər və İmamların çoxlu hədisləri vardır. Bu haqda geniş mə`lumat almaq istəyən oxucuları Şəhid Ayətullah Dəstğeybin Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuş «Böyük günahlar» kitabına müraciət etmələrini faydalı bilirik.

Aşağıda böyük günahların, bir neçəsini qeyd edirik:

- 1)- Şərab içmək;
- 2)- Oğurluq;
- 3)- Zina (kəbindən kənar, qanunsuz cinsi əlaqə);
- 4)- Qəzf: (iffətli qadına və kişiyyə zina və ya ləvat töhmətini vurmaq;
- 5)- Ləvat (kişinin kişi ilə cinsi əlaqəsi) və müsahəqə (qadının qadınla cinsi əlaqəsi);
- 6)- İstimna (cinsi əlaqə olmadan, spermanın gəlməsinə səbəb olan hər hansı bir iş görmək);
- 7)- Qumar oynamaq; (məsələn: şahmat, nərd və s.)
- 8)- Əskik satmaq (tərəzidə aldatmaq);
- 9)- Nahaq yerə şəhadət vermək;

⁴¹ "ən-Nisa" surəsi, ayə: 31

10)- Yalan danışmaq, eləcə də Allah, Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm), xanım Fatimeyi-Zəhra (salamullahi ələyha) və 12 İmam (əleyhimus-salam)-ın adından yalan danışmaq. Yə`ni olanların buyurmadığı sözləri onlara aid etmək;

11)- Yalandan and içmək;

12)- İsraf etmək;

13)- Təkəbbürlük etmək;

14)- Xəyanət etmək;

15)- Qeybət etmək;

16)-Allah-taalanın vacib buyurduğu əməllərdən hər hansı birini bilərəkdən tərک etmək;

17)- Ata və ananın üzünə qayıtmaq (və ya onlara qarşı hörmətsizlik etmək);

18)- Yetim malını mənimsəmək;

19)- Sələm (riba). (Faizlə pul və sair şeyləri almaq və vermək)

20)- Rüşvət almaq və vermək;

21)- Allahın rəhmətindən naümid olmaq;

22)- Allaha şəriк qoşmaq;

23)- Adam öldürmək və yaxud cana qəsd etmək;

24)- Qət`i rəhm (qohum əqraba ilə ünsiyyəti kəsmək);

25)- Əhdi sındırmaq;

26)- Haram şey yemək;

27)- Zalımlara kömək etmək;

28)- Məzlumlara kömək etməmək;

- 29)- Sehr-cadu ilə məşğul olmaq;
 30)- Bilərəkdən vacib olan namazı tərk etmək;
 31)- İmkan olan halda həccə getməmək və ya onu tə`xirə salmaq;
 32)- Günaha israr etmək;
 33)- Paxıllıq;
 34)- Bid`ət (yə`ni İslam dinində buyurulmamış hər hansı bir əməli İslam dini adı ilə qələmə vermək);
 35)- Nahaqdan hökm vermək;
 36)- Allahın ne`mətlərinə şükr etməmək;
 37)- Fitnə-fəsad törətmək;
 38)- Böhtan;
 39)- Murdar, qan və donuz əti yemək;
 40)- Qur`ana, məscidlərə, müqəddəs ziyarətgahlara, xüsusilə Kə`bəyə və habelə İmam Hüseyn (əleyhis-salam)-ın türbətinə hörmətsizlik etmək;

Qeyd: İnsan Allahın rəhmətindən naümid olmamalı, Allahın rəhmətinə ümid bəsləməli və etdiyi günahlardan peşman olub tövbə etməlidir. Çünki Allah-taala tövbələri qəbul edəndir. Allah-taala Qur`ani-Kərimdə bu barədə belə buyurur:

«وَأَسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ»

«Allahdan bağışlanmağınızı diləyin. Həqiqətən, Allah bağışlayan və rəhm edəndir.»⁴²

⁴² "əl-Muzzəmmil" surəsi, ayə: 20

DÖRDÜNCÜ FƏSİL

İSLAMDA EHSAN ETMƏYİN FƏZİLƏTİ

Qur`an ayələrində, eləcə də hədislərdə ehsan etmək İslamın ən gözəl və bəyənilmiş əməllərindən biri kimi bəyan olunmuşdur. Hər bir müsəlman və mö`min şəxs imkan daxilində, möhtac olan insanlara ehsan edib, onları sevindirməli və bu əməl ilə Allahın razılığını qazanıb, Onun rəhmətinə yaxınlaşmalıdır.

Bu barədə Qur`ani-Kərimdə belə buyrulur:

«إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ»

*«Həqiqətən, Allahın rəhməti ehsan edənlərə yaxındır».*⁴³

Allah-taala başqa bir ayədə ehsan edənlərə öz məhəbbətini belə bildirmişdir:

«إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ»

*«Həqiqətən, Allah ehsan edənləri sevir.»*⁴⁴

Bunuda bilməliyik ki, Allah-taala ehsan edənlərin əcrini (mükafatını) zay etməz. Bu haqda isə Qur`ani-Kərimdə belə buyrulur:

«إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ»

⁴³ "əl-Ə`raf" surəsi, ayə: 56

⁴⁴ "əl-Maidə" surəsi, ayə 13

«Həqiqətən, Allah ehsan edənlərin mükafatını zay etməz.»⁴⁵

Ehsan və sair əməllərin qəbul olunmasının ilkin şərti niyyətin düz olmasıdır, yə'ni Allaha xatir olmasıdır.

Ehsan etməyin müxtəlif növləri vardır. Məsələn; sədəqə, paltar və yemək vermək. Amma bunların daha fəzilətlişi həmişə qalan, xeyirli və faydalı işlər üçün tikilən müqəddəs ocaqlardır ki, buna misal olaraq elm ocaqları (mədrəsələr), kitabxanalar, xəstəxanalar, yetim evləri, evindən və eşiyindən didərgin düşmüş müsəlman və mö'min bacı-qardaşlar üçün yaşayış evləri tikmək, körpü salmaq, su çəkmək və mö'minlər üçün ibadət yeri yə'ni, məscid və hüseyniyyələri⁴⁶ tikməyi qeyd etmək olar. Həqiqətən Allahın rəhməti bütün məxluqata, xüsusən insan üçün çox genişdir. Allah-taala insanın etdiyi heç bir əməlini zay etməz, əksinə hər bir xeyir əməlin nəticəsini on qat artırmaqla ödəyər. Bir günah və pis əməlin müqabilində isə yalnız bir cəza verməklə kifayətlənər. Bu əməlin özü Allahın bəndəsinə olan mərhəmətindən irəli gəlir.

⁴⁵ "ət-Tovbə" surəsi, ayə: 120

⁴⁶ Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-in və onun pak Əhli-beyt (əleyhimus-salam)-ının təvəllüdləri günü bayram, onların şəhadətləri günündə isə əza saxlamaq üçün tikilmiş müqəddəs məkanlara deyilir.

Dediyimiz bu sözə Qur`anın bu ayəsini şahid gətirə bilərik.

Allah-taala Qur`anda buyurur:

«مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ»

*«Kim yaxşı bir iş görsə, ona həmin işin on qat əvəzi (savabı) verilər. Kim pis iş görərsə, ona həmin işin misli qədər cəza verilər və onlara zülm edilməz.»*⁴⁷

Bu mövzuda olan söhbətimizi Qur`ani-Kərimin bu mübarək ayəsi ilə sona çatdırırıq:

«فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ * وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ *»

*«Kim (dünyada) zərrə qədər yaxşı bir iş görmüşsə, onu (onun xeyrini) görəcəkdir. Kim də zərrə qədər pis iş görmüşsə, onu (onun cəzasını) görəcəkdir.»*⁴⁸

⁴⁷ “əl-Ən`am surəsi ayə 160

⁴⁸ əz-Zəlzələ” surəsi, ayə: 7 və 8

BEŞİNCİ FƏSİL

QUR`ANLA TANIŞLIQ

Bu gün dünyada istehsal olunan hər hansı bir cihazın, maşının, dəzgahın və sairənin üzərində, onu düzəldən və ya ixtira edən mühəndis tərəfindən müəyyən bir kitabçada qoyulur ki, ondan necə istifadə olunması qaydası, hansı şeylərin ona zərəri olması və sair kimi göstərişlər qeyd olunub alıcının ixtiyarına verilir. Alıcılar bu maldan istifadə etməmişdən qabaq mütləq o kitabçanı diqqətlə oxumalıdırlar ki, onlara əməl etməklə bəhrələnsinlər və həmin avadanlıq tez xarab olub sıradan çıxmasın.

Biz insanlar bəşərin Rəbbi tərəfindən yaradılmış və təşkil olunmuş elə bir «cihazıq» ki, cisim və ruhumuzda olan mürəkkəbliyə görə hətta öz həqiqətmizi və xoşbəxtlik yolumuzu tanımağa belə acizik.

İndi gəlin düşünək, məgər biz hər hansı bir soyuducu və ya televizordan aşağıyıq ki, mühəndis ona kitabça yazsın, amma bizim xalığımız bizim üçün belə bir kitab yazmasın?

Görəsən, biz insanların daxilində cismi və ruhi xüsusiyyətlərimizin şərh verildiyi, vücudumuzda olan iste`dad və imkanların, habelə, onlardan

düzgün surətdə bəhrələnmək yolunun bəyan olunduğu, ən mühümü isə cisim və ruhumuzda olan, onu həlakət və bədbəxliyə sürükləyən amillər qeyd olunan bir kitaba ehtiyac yoxdurmu?

Heç təsəvvür etmək mümkündürmü ki, biz insanları rəhmət və məhəbbət əsasında yaradan Pərvərdigar sonradan bizi öz başımıza buraxaraq, səadətə və xoşbəxtliyə çatmaq yolunu bizə göstərməsin?

Allah-taala haqq din olan İslamı insanlara yalnız müəyyən bir zaman üçün deyil, əksinə qiyamət gününə qədər gələcək bütün zamanlar üçün göndərmişdir. Qur`an Allah tərəfindən göndərilmiş elə bir hidayət kitabıdır ki, orada insanın səadət və xoşbəxtlik yolu, eləcə də onun həlakət və bədbəxliyinə səbəb olan amillər bəyan olunmuşdur.

Düzgün ictimai və ailə münasibətləri, əxlaqi və hüquqi məsələlər, cismi və ruhi ehtiyaclar, fərdi və ictimai vəzifələr, cəmiyyətdə olan düzgün və yanlış adət-ən`ənelər, cəmiyyətin və ya şəxsin taleyində mühüm rol oynayan iqtisadi və sair kimi qanunlar bütünlüklə bu müqəddəs kitabda gəlmişdir.

Qur`anda keçmiş xalqların başına gələn hadisələr, müxtəlif müharibələr, ayrı-ayrı şəxslərin həyat tarixi və sairənin gəlməsinə baxmayaraq, o, dastan və nağıl kitabı deyil, əksinə bu günkü insan həyatında düzgün yaşamağı öyrədən bir kitabdır. Elə bu səbəbdən də bu kitabın adı "Qur`an"-dır yə`ni

“oxumalı”. Bu kitab daim oxunmalıdır, amma təkcə dillə deyil, eyni zamanda təfəkkürlə, düşünməklə yanaşı oxunmalıdır. Elə Qur`anın özü də bunu bizdən istəmişdir. Sözmüzə Qur`anın bu ayəsini sizin üçün misal gətiririk.

« كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ لِيَذَّبَ بَارِكٌ لِيَذَّبُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ »

«(Ya Peyğəmbər! Bu Qur`an) sənə nazil etdiyimiz mübarək (xeyir-bərəkətli) bir kitabdır ki, (insanlar) onun ayələrini düşünüb dərk etsinlər və ağıl sahibləri də (ondan) ibrət alsınlar! »⁴⁹

Əgər biz dünyanın bütün nöqtələrində olan kitablara müraciət etsək, Qur`an mislində bir kitab tapa bilmərik ki, Qur`an kimi fəsih və bəlağətli olan kəlamları əhatə etsin. Allah-taala Qur`anda belə buyurur:

« قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ

بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا »

«(Ya Peyğəmbər!) De ki, əgər insanlar və cinlər bir yərə yığışib bu Qur`ana bənzər bir şey gətirmək üçün bir-birinə kömək etsələr, yenə də ona bənzərini gətirə bilməzlər. »⁵⁰

Qur`ani-Kərimi oxumaq, onu öyrənib və öyrətmək İslam dinində mühüm işlərdən hesab olunur. Bu barədə iki hədisi diqqətinizə çatdırırıq:

« قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ »

⁴⁹ Sad surəsi, ayə 29

⁵⁰ əl-İsra surəsi, ayə 88

İslam Peyğəmbəri (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) buyurub:

«Sizlərin daha yaxşısı o kəsdir ki, Qur`anı öyrənə və (onu başqasına) öyrədə.»⁵¹

Başqa bir hədisdə Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) ən yaxın səhabələrindən olan Salmana (Allahın rəhməti ona olsun) tövsiyə edərək belə buyurur:

«يَا سَلْمَانَ عَلَيْكَ بِقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ فَإِنَّ قِرَاءَتَهُ كَفَّارَةٌ لِلذُّنُوبِ»

«Ya Salman! Qur`an oxumağı sənə tövsiyə edirəm; çünki Qur`an oxumaq günahların kəffarəsidir.»⁵²

Elə buna görə də Qur`ani-Kərimi yalnız yas məclislərinə, qəbristan əhlinə aid etmək və yaxud büküb evlərdə qoymaq gərək deyil, əksinə onu oxuyub, göstərişlərinə əməl etmək zəruridir.

Qur`an Qur`an baxımından

Bu hissədə Qur`anın mübarək ayələrinə müraciət edərək, Allah-taalanın Qur`anı biz bəşərə necə tanıtdırmasını bilmək istəyirik:

«إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ

أَجْرًا كَبِيرًا»

⁵¹ Mustədrəkul-vəsail, cild 4, səh 235

⁵² Mizanul-hikmət, cild 8, səh 81

«Həqiqətən, bu Qur`an (bütün bəşəriyyəti) ən doğru yola (İslama) yönəldir, yaxşı işlər görən mö`minlərə böyük bir mükafata nail olacaqları ilə müjdə verir!»⁵³

«لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْنَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ»

«(Ya Peyğəmbər!) Əgər biz bu Qur`anı bir dağa nazil etsəydik, sən onun Allahın qorxusundan kiçildiyini, parça-parça olduğunu mütləq görərdin. Biz bu məsəlləri insanlar üçün çəkirik ki, bəlkə düşünelər.»⁵⁴

«وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا»

«Biz bu Qur`anda insanlar üçün cür-bəcür məsəllər çəkdik. İnsan isə (bütün məxluqat içərisində) ən çox cədəl edəndir.»⁵⁵

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ»

«(Ey insanlar!) Şübhəsiz Rəbbiniz tərəfindən sizin üçün moizə (öyüd-nəsihət), qəlblərnizdə olanlar üçün şəfa, (həmçinin) möminlər üçün hidayət və rəhmət (Qur`an) gəlmişdir.»⁵⁶

«الرَّ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ»

⁵³ əl-İsra surəsi, ayə 9

⁵⁴ əl-Həşr surəsi, ayə 21

⁵⁵ əl-Kəhf surəsi, ayə 54

⁵⁶ Yunus surəsi, ayə 57

«...(Bu) sənə nazil etdiyimiz kitabdır ki, xalqı qaranlıqlardan işıqlığa (nura) tərəf, (həmçinin) onların Pərvərdigarının fərmanına (və) bəyənilmiş və bacarıqlı Allahın yoluna gətirəsən.»⁵⁷

Qur`anda təhrifə yol verilibmi?

Qur`ani-Kərimin təhrif (yə`ni Qur`ana hansısa bir sözün əlavə olunması və ya azadılması) haqda müsəlmanların əqidəsi belədir ki, Qur`anda heç bir təhrifə yol verilməmişdir. Əlimizdə olan Qur`an Peyğəmbərimizə nazil olan bütöv Qur`andır. Bunu bir çox tanınmış alimlərimiz açıq-aşkar söyləmişdir. O cümlədən:

1. Şeyx Səduq ibni Babaveyh (rə);
2. Şeyx Əbu Cə`fər Tusi (rə);
3. Ələməlhuda Seyyid Murtəza (rə);
4. Məşhur təfsirçi Təbərsi (rə);
5. Kaşiful-ğita kitabının müəllifi Şeyx Cəfər (rə);
6. Əllamə Behbəhani (rə);
7. Qadətuna kitabının müəllifi Ayətullah Milani (rə);
8. Nəcəf hövsəsinin tanınmış ustadı Mərhum Ayətullahul-üzma Seyyid Əbul Qasim Xoyi və sair...

Bu barədə Qur`anın iki ayəsini dəlil olaraq sizin üçün gətiririk.

⁵⁷ İbrahim surəsi, ayə 1

«إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ»

«Şübhəsiz ki, Qur`anı biz nazil etdik və sözsüz ki, biz də onu (hər cür təhrifdən və təbdildən) qoruyub saxlayacağıq!»⁵⁸

«إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ * لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ

وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ»

«Özlərinə Qur`an gəldiyi zaman onu yalan hesab edənlər (mütləq cazalarına çatacaqlar). O (Qur`an), şübhəsiz ki, çox dəyərli və qiymətli bir kitabdır. Nə öncə, nə də sonra batil ona yol tapa bilməz (Şeytan onun bir sözünü, bir hərfini belə dəyişə bilməz). O, hikmət sahibi və şükrə tərifə layiq olan (bütün işləri bəyənilən) Allah tərəfindən nazil edilmişdir».⁵⁹

Qur`an haqqında olan ümumi məlumatlar

Əziz Qur`an aşıqləri! Qur`an haqqında olan bə`zi ümumi məsələləri əldə etmək istədikdə aşağıdakı verilmiş sualların cavabına diqqət yetirə bilərsiniz:

1) **Sual:** Qur`an neçə surədən ibarətdir?

Cavab: Qur`an 114 surədən təşkil tapmışdır.

2) **Sual:** Qur`an neçə cüz (hissə)-dən ibarətdir?

Cavab: Qur`an 30 cüzdən ibarətdir.

⁵⁸ əl-Hicr surəsi, ayə 9

⁵⁹ Fussilət surəsi, ayə 41-42

3) **Sual:** Qur`an neçə hizbdən (hissənin qismindən) təşkil tapır?

Cavab: Qur`an 120 hizbdən ibarətdir.

4) **Sual:** Qur`anın neçə ayəsi vardır?

Cavab: Qur`anın 6236 ayəsi vardır.

5) **Sual:** Qur`ani-Kərim neçə hərfdən ibarətdir?

Cavab: Qur`ani-Kərim 323671 hərfdən ibarətdir.

6) **Sual:** Qur`ani-Kərim neçə kəlmədən təşkil tapır?

Cavab: Qur`ani-Kərim 77807 kəlmədən təşkil tapmışdır.

7) **Sual:** Qur`ani-Kərimdə neçə dəfə Qur`an kəlməsi gəlmişdir?

Cavab: Qur`ani-Kərimdə 70 dəfə Qur`an kəlməsi gəlmişdir.

8) **Sual:** Qur`ani-Kərimdə ən böyük ədəd hansıdır?

Cavab: Qur`anda ən böyük ədəd 100000-dir ki, əs-Saffat surəsinin 147-ci ayəsində gəlmişdir. (37-ci surə)

9) **Sual:** Qur`anda ən çox işlədilmiş hərf hansıdır?

Cavab: Qur`anda ən çox işlədilmiş hərf əlif(أ) hərfidir.

10) **Sual:** Qur`anda ən az işlədilmiş hərf hansıdır?

Cavab: Qur`anda ən az işlədilmiş hərf za (ظ) hərfidir.

11) Sual: Qur`anda işarə olunmuş ən gözəl və üstün gecə hansıdır?

Cavab: Qur`anda işarə olunmuş ən gözəl və üstün gecə “Qədr” gecəsidir.

12) Sual: Qur`anda buyurulmuş ən gözəl ay hansıdır?

Cavab: Qur`anda buyurulmuş ən gözəl ay “Ramazan” ayıdır.

13) Sual: Qur`anda olan ən gözəl surə hansıdır?

Cavab: Qur`anda olan ən gözəl surə “Yasin” surəsidir. (36-cı surə).

14) Sual: Qur`anın ən böyük surəsi hansıdır?

Cavab: Qur`anın ən böyük surəsi “əl-Bəqərə” surəsidir ki, bu surə 286 ayədən ibarətdir. (2-ci surə).

15) Sual: Qur`anın ən kiçik surəsi hansıdır?

Cavab: Qur`anın ən kiçik surəsi “əl-Kovsər” surəsidir ki bu surə isə 3 ayədən təşkil tapır. (108-ci surə).

16) Sual: Qur`anda ən böyük ayə hansıdır?

Cavab: Qur`anda ən böyük ayə “əl-Bəqərə” surəsinin 282-ci ayəsidir. (2-ci surə).

17) Sual: Qur`anda ən kiçik ayə hansıdır?

Cavab: Qur`anda ən kiçik ayə (Muqəttə`ə hərflərindən əlavə) مُدْهَامَتَانِ “Mudhammətan” ayəsidir ki, ər-Rəhman surəsinin 64-ci ayəsi hesab olunur. (55-ci surə).

18) Sual: Qur`anda ilk surə hansıdır?

Cavab: Qur`anda ilk surə "əl-Fatihə" surəsidir. (1-ci surə)

19) Sual: Qur`anın sonuncu surəsi hansıdır?

Cavab: Qur`anın sonuncu surəsi "ən-Nas" surəsidir. (114-ci surə)

20) Sual: Qur`anda ən böyük kəlmə hansıdır?

Cavab: Qur`anda ən böyük kəlmə **أَسْمُنَا كُمْوُ** «fəəsqəynakumuhu» kəlməsidir ki bu kəlmə on bir hərfdən ibarətdir və "əl-Hicr" surəsinin 22-ci ayəsində yerləşir. (15-ci surə).

21) Sual: Qur`anın ortasında yerləşən kəlmə hansıdır?

Cavab: Qur`anın ortasında yerləşən kəlmə "əl-Kəhf" surəsinin 19-cu ayəsindəki, **وَلْيَتَلَطَّفْ** "vəlyətələttəf" kəlməsidir. (18-ci surə).

22) Sual: Qur`anda neçə surə "Qul" (yə`ni:de) kəlməsi ilə başlayır?

Cavab: Qur`anda 5 surə "Qul" kəlməsi ilə başlayır və onlar aşağıdakılardan ibarətdir:

1. "əl-Cinn" surəsi. (72-ci surə)
2. "əl-Kafirun" surəsi (109-cu surə)
3. "əl-İxlas" surəsi (112-ci surə)
4. "əl-Fələq" surəsi (113-ci surə)
5. "ən-Nas" surəsi (114-ci surə)

23) Sual: O iki ayə hansıdır ki, onlarda ərəb əlifbasının 28 hərfi cəm olunmuşdur?

Cavab: 1) "Ali-İmran" surəsini 154-cü ayəsi. (3-cü surə).

2) “əl-Fəth” surəsinin sonuncu ayəsi. (48-ci surə).

24) Sual: Bütün ayələrində ﷻ “Allah” kəlməsi olan surə hansıdır?

Cavab: “əl-Mucadələ” surəsi, (58-ci surə)

25) Sual: Qur`anın anası adı ilə tanınmış surə hansıdır?

Cavab: “əl-Fatihə” surəsi (1-ci surə)

26) Sual: Hansı surə Qur`anın ürəyi adı ilə tanınmışdır?

Cavab: “Yasin” surəsi (36-cı surə)

27) Sual: Qur`anın gəlini adı ilə tanınan surə hansıdır?

Cavab: “ər-Rəhman” surəsi (55-ci surə)

28) Sual: İmam Hüseyn (əleyhis-salam) adı ilə tanınmış surənin adı nədir?

Cavab: “əl-Fəcr” surəsi (89-cu surə)

29) Sual: O hansı surədir ki, onun ayələrinin sayı on dörd mə`sumun sayı qədərdir?

Cavab: “əs-Səff” surəsi. (61-ci surə)

30) Sual: O hansı surədir ki, onun kəlmələrinin sayı on dörd mə`sumun sayı qədərdir?

Cavab: “əl-Əsr” surəsi (103-ci surə)

31) Sual: O hansı surədir ki, onun ayələrinin sayı, müsəlmanlara vacib olan, gündəlik namazların rək`ətinin sayı qədərdir?

Cavab: “ət-Tariq” surəsi, (86-cı surə)

32) Sual: Qur`anın mə`nasını özündə cəm edən surənin adı nədir?

Cavab: “əl-Fatihə” surəsi (1-ci surə)

33) Sual: On ada məxsus olan surə hansıdır?

Cavab: “əl-Fatihə” surəsi, (1-ci surə) bu surənin adları aşağıdakı tərtiblərdir:

1. Fatihətul-kitab.
2. Ümmül-kitab.
3. Ümmül-Qur`an.
4. Səb`ül-məsani.
5. əl-vafiyə.
6. əl-kafiyə.
7. əş-şafiyə.
8. əl-əsas.
9. əs-səlat.
10. əl-həmd.

Bu adların hər biri öz növbəsində müəyyən hədis və rəvayətlərdən əldə olunmuşdur.⁶⁰

34) Sual: Qur`ani-Kərimdə olan surələrin neçəsi Məkkədə və neçəsi Mədinədə nazil olmuşdur?

Cavab: 86 surə Məkkədə 28 surə isə Mədinədə nazil olmuşdur.

35) Sual: Vacib səcdəsi olan surələr hansılardır?

Cavab: Vacib səcdəsi olan surələr bunlardır:

- 1) “əs-Səcdə” (32-ci surə), ayə-15.
- 2) “Fussilət” (41-ci surə), ayə-37.
- 3) “ən-Nəcm” (53-ci surə), ayə-62.
- 4) “əl-Ələq” (96-cı surə), ayə-19.

⁶⁰ Təfsiri Əbul-Fütuh Razi, 1-ci cild

36) Sual: Allah kəlməsi Qur`anda neçə dəfə gəlmişdir?

Cavab: Allah kəlməsi Qur`anda 2707 dəfə gəlmişdir.

37) Sual: Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-ə 2 dəfə nazil olan surə hansıdır?

Cavab: “əl-Fatihə surəsi”. Belə ki, bu surə bir dəfə Məkkədə, bir də isə Mədinədə nazil olmuşdur. (1-ci surə).

38) Sual: O hansı surələrdir ki, onların ayələrinin sayı, pəncəni Ali-əbanın (yə`ni Peyğəmbər, İmam Əli, həzrət Fatimə, İmam Həsən və İmam Hüseyin əleyhimus-salamın) sayı qədərdir?

Cavab:

1. “əl-Qədr” surəsi (97-ci surə).
2. “əl-Fil” surəsi (105-ci surə).
3. “Əbu Ləhəb” surəsi (111-ci surə).
4. “əl-Fələq” surəsi (113-ci surə).

39) Sual: Qiyamət mə`nasını verən surələr hansılardır?

Cavab:

1. “ər-Rə`d” surə (13-cü surə).
2. “əl-Casiyə” surəsi (45-ci surə).
3. “əl-Vaqiə” surəsi (56-cı surə).
4. “əl-Həşr” surəsi (59-cu surə).
5. “ət-Təğabun” surəsi (64-cü surə).
6. “əl-Qiyamə” surəsi (75-ci surə).
7. “ən-Nəbə`” surəsi (78-ci surə).

8. "əz-Zəlzələ" surəsi (99-cu surə).

9. "əl-Qariə" surəsi (101-ci surə).

40) Sual: Qur`anda neçə "Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim" cümləsi vardır?

Cavab: Qur`anda 114 "Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim" cümləsi vardır.

41) Sual: Hansı surənin adı Üsuli-dinin birinin adı ilə bağlıdır?

Cavab: "Tohid" (əl-İxlas) surəsi. (112-ci surə).

42) Sual: Hansı surənin adı Fürui-dinin birinin adı ilə bağlıdır?

Cavab: "əl-Həcc" surəsi (22-ci surə).

43) Sual: O hansı surələrdir ki, onların ayələrinin sayı Mə`sum İmamların sayı qədərdir?

Cavab:

1) "ət-Təlaq" surəsi (65-ci surə).

2) "ət-Təhrim" surəsi (66-cı surə).

44) Sual: Həftənin günlərinin adı ilə bağlı olan surə hansıdır?

Cavab: "əl-Cumuə" surəsi (62-ci surə).

45) Sual: Fe hərfi olmayan surə hansıdır?

Cavab: "əl-Fatihə" surəsi (1-ci surə).

46) Sual: Alimin silahı adı ilə bağlı olan surə hansıdır?

Cavab: "Qələm" (Nun) surəsi (68-ci surə).

47) Sual: Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim-siz surə hansıdır?

Cavab: "ət-Tovbə" surəsi (9-cu surə).

48) Sual: Qur`anın hansı surəsində iki dəfə “Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim” cümləsi gəlmişdir?

Cavab: “ən-Nəml” surəsi (27-ci surə).

49) Sual: O hansı surədir ki, onda bir ayə 31 dəfə təkrar olunub?

Cavab: “ər-Rəhman” surəsi (55-ci surə).

50) Sual: Allahın sifətləri ilə adlanan surələr hansılardır?

Cavab:

- 1) “ən-Nur” surəsi (24-cü surə).
- 2) “Fatir” surəsi (35-ci surə).
- 3) “ər-Rəhman” surəsi (55-ci surə).
- 4) “əl-Ə`la” surəsi (87-ci surə).

ALTINCI FƏSİL

NAMAZ VƏ ONA BAĞLI OLAN MƏSƏLƏLƏR

Allah-taalanın bizə vacib etdiyi əməllərin ən mühümü namazdır. Bu fəsildə namaz haqqında olan söhbətimizi Qur`anın bu iki ayəsi ilə başlayırıq.

إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي

«Həqiqətən Mən Allaham. Məndən başqa heç bir məbud yoxdur. Mənə ibadət et və və məni yada salmaq üçün namaz qıl!»⁶¹

Başqa ayədə buyurulur:

اتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ
وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ

«Həqiqət namaz insanı çirkin və pis işlərdən çəkindirir.»⁶²

İmam Baqir (əleyhis-salam) namaz haqqında belə buyurmuşdur:

قَالَ الْأَمَامُ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ
أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ الصَّلَاةَ فَإِنْ قُبِلَتْ قُبِلَ مَا سِوَاهَا

«Qiyamət günündə insandan soruşulan birinci əməl namazdır. Əgər namaz qəbul olunsa, sair

⁶¹ Taha surəsi, ayə 14

⁶² əl-Ənkəbut surəsi, ayə 45

əməllər də qəbul olunar. (Əks halda sair əməllər ona heç bir fayda verməyəcəkdir.)»⁶³

Başqa bir hədisdə Rəsuli Əkrəm (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) belə buyurmuşdur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ:

سَمِعْتُ مُنَادِيًا يُنَادِي عِنْدَ حَضْرَةِ كُلِّ صَلَاةٍ فَيَقُولُ يَا بَنِي آدَمَ! قُومُوا فَأَصْفُقُوا عَنكُمْ مَا أَوْقَدْتُمُوهُ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ

«Bir mələk hər namaz vaxtı nida edib deyir: Ey Adəm övladı! Namaza qalxın və öz əleyhinizə hazırladığınız (cəhənnəm odunu namaz vasitəsi ilə) söndürün.»⁶⁴

Əgər insan gündə beş dəfə yuyunsa bədəni çirkədən təmizləndiyi kimi, gündəlik qılınan beş namaz da insanı günah aludəliklərindən təmizləyər.

İslam Peyğəmbəri (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) belə buyurmuşdur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ:

الصَّلَاةُ عَمُودُ الدِّينِ

«Namaz dinin sütünüdür.»⁶⁵

Bildiyiniz kimi namaz dinin ən zəruri məsələlərindən biridir. Bütün şeylərin möhkəmliyi öz sütunu ilə bağlı olduğu kimi, dinin də möhkəmliyi onun sütunu sayılan namazla bağlıdır.

⁶³ Biharul ənvar, cild 82, səh: 236

⁶⁴ Müstədrəkul-Vəsail, cild 3, səh: 102

⁶⁵ Biharul ənvar, cild 82, səh: 218

Bu sözü müz yuxarıda qeyd olunmuş hədisdən açıq-aşkar başa düşülür.

Müsəlmanlığın qəbul edən hər bir kəs (həddi buluğa çatdıqdan sonra) gündə beş vaxt Allah hüzurunda dayanaraq namaz qılmalıdır. Allahla bəndə arasında olan bu əməl Allahın əmrinə itaət etmək və yalnız Onun razılığını əldə etmək üçün qılınmalıdır.

Doğrudur Allahın bizim namazımıza ehtiyacı yoxdur. Əksinə bizim Allaha və onunla əlaqə yaratmaq üçün vasitə olan namaza ehtiyacımız vardır. Namaz yorğun ruqları dincəldən, cana səfa verən və bəndə ilə Allah arasında həmişə bağlılıq yaradan vasitədir. Zəif insan ilə qüdrətli və uca Allah arasında olan bu əlaqə, insanı çətinliklər qarşısında qüvvətləndirir. Namaz Allah-taalanın daha çox sevdiyi əməllərdən biridir. Allahın Rəsulu (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) belə buyurmuşdur:

«قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ:

وَالصَّلَاةُ فَرِيضَةٌ تَعْدِلُ عِنْدَ اللَّهِ أَلْفَ حِجَّةٍ وَأَلْفَ عُمْرَةٍ مَبْرُورَاتٍ مُتَقَبَّلَاتٍ»

«Vacib namaz Allah yanında yaxşı qəbul olunmuş min həcc və min ümrəyə bərabərdir.»⁶⁶

Məsum İmamlarımız (əleyhimus-salam) namaza xüsusi yer verərək, Allah-taala qarşısında bəndəçilik, kiçiklik izhar etmək, təvazökarlıq ilə

⁶⁶ Biharul-ənvar, cild 99, səh: 14

dayanaraq, onunla (Allahla) razı niyaz edərtilər. Onlar Allahın hüzurunda dayananda Onun əzəmətini dərk edir, bütün varlıqları ilə Allaha diqqət yetirir və Ondan başqa heç nəyə bağlı olmurlar. Məsələn:

-Həzrəti Əli (əleyhis-salam)-ın ayağına batmış oxu namaz üstə çəkib çıxarmışlar amma o həzrətin heç xəbəri belə olmamışdır

-İmam Həsən (əleyhis-salam) namaz vaxtı olanda Allahın xovfundan rəngi saralardı.

-İmam Hüseyin (əleyhis-salam) Aşura günü yaralı halda, düşmən mühasirəsində belə namazı unutmamışdır.

-Dördüncü İmamımız Əli ibni Hüseyin (əleyhis-salam) isə çoxlu ibadət etdiyindən Zeynul-Abidin ləqəbi ilə şöhrət tapmışdır.

-Dediklərimizdən belə mə'lum olur ki, İmamlarımız (Allahın salamu onlara olsun) namaza daha çox əhəmiyyət vermişlər. İmamları özünə numunə bilən hər bir müsəlman isə namaz qılmalıdır.

Namaz Allah-taalanın verdiyi ne`mətlərin şükrünü bildirmək üçün ən yüksək numunədir. Daha yaxşı olar ki, insan namazı öz əvvəl vaxtında qılsın. Hər kəs namazı yünkül saysa namaz qılmayanlar kimidir. İmam Cə`fər Sadiq (əleyhis-salam) bu haqda buyurmuşdur:

«قَالَ الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ :

إِنَّ شَفَاعَتَنَا لَنْ تَنَالَ مُسْتَجِئًا بِالصَّلَاةِ»

«Həqiqətən bizim şəfaətimiz namazı yüngül sayanlara çatmaz»⁶⁷

Qur`ani-Kərimdə Allah-taala belə buyurur:

«Vay halına o namaz qılanların ki, Onlar öz namazlarından qafildirlər. (Yəni səhlənkərlikləri üzündən namazı vaxtı-vaxtında qılmazlar.»⁶⁸

Qeyd etmək lazımdır ki, kitabın bu fəslə dörd hissədən təşkil tapır.

1-ci hissə: Qüsl və onun alınma qaydası.

2-ci hissə: Dəstəmaz və onun alınma qaydası.

3-cü hissə: Qüsl və dəstəmaz əvəzinə təyəmmümün alınma qaydası.

4-cü hissə: Namazın qılınma qaydası

⁶⁷ Biharul ənvar, cild 82, səh: 236

⁶⁸ Maun surəsi, ayə 4-5

BİRİNCİ HİSSƏ

QÜSL VƏ ONUN ALINMA QAYDASI

İslam dinində olan vacib qüslər:

İslam dinində olan vacib qüslər aşağıdakı tərtiblədir:

1-ci: Cənabət qüslü: (Həm qadın, həm də kişi üçün)

Cənabət qüslü iki səbəbə görə alınır:

1. İnsandan məni (sperma) xaric olmaqla. (Bu istər yuxuda, istərsə də ayıq halda, istər az, istərsə də çox, istər şəhvətlə, istərsə də şəhvətsiz, istər ixtiyar üzündən, istərsə də ixtiyarsız halda)

2. Cinsi əlaqədə olmaqla.

2-ci: Heyz qüslü: (Qadınlar üçün)

Heyz elə bir halətə (qana) deyilir ki, adətən qadınlar doqquz yaşından sonra onu görürlər. Heyz qanı üç gündən az və on gündən çox ola bilməz. Heyz qüslü qan qurtardıqdan sonra verilir.

3-cü: İstihazə qüslü: (Qadınlar üçün)

Qadınlara məxsus olan qanlardan biridə istihazə qanıdır. Bu halət çox, az və ortabab hissələrə bölünür ki, bu haqda dini hökmlərə (tovzihül-məsail) kitablarına baxa bilərsiniz. Bu qüsl də qan qurtardıqdan sonra verilir, amma az istihazə üçün qüsl yoxdur.

4-cü: Nifas qüslü: (Qadınlar üçün)

Bu halət qadınlarda uşaq doğuşundan sonra baş verir və nifas qanı uşaq doğulandan sonra on günədək gəlir. Bu qan qurtardıqdan sonra da nifas qüslü verilməlidir.

5-ci: Meyyit qüslü: (Həm qadın, həm də kişi üçün)

Dünyadan getmiş hər bir müsəlmana meyyit qüslü verilməlidir. Bu qüsl üç növ (sidr, kafur və xalis) sularla verilir.

6-cı: Məssi meyyit qüslü: (Həm qadın, həm də kişi üçün)

İnsan öz bədəninin hər hansı yerini bədəni soyumuş və hələ qüsl verilməmiş meyyitə vurarsa, məssi meyyit qüslü verməlidir.

7-ci: Nəzr və ya and qüslü: (Həm qadın, həm də kişi üçün)

İnsanın özü ilə Allah arasında nəzri və ya andı olarsa, (məsələn: bir işin həyata keçməsi üçün qüsl etməyini nəzr edərsə) istəyi həyata keçdikdən sonra bu qüslü etmək vacibdir.

Bunu qeyd etmək lazımdır ki, yuxarıda adı çəkilmiş qüslər üçün başqa lazımlı məsələlər vardır ki, bu barədə hər bir müsəlman təqlid etdiyi müctəhidinin risaləsinə nəzər yetirə bilər.

Qüslün alınma qaydası

Namaz və sair vacibi əməllərdən qabaq boynunda cənabət, məssi-meyyit, heyz (ay başı), istihazə və nifas qüslü olan şəxslərə qüsl etmək vacibdir. Müctəhidlərin nəzərlərinə əsasən namaz qılmaqdan ötrü qüslədən əlavə olaraq dəstəmaz da alınmalıdır. Lakin cənabət qüslü, dəstəmazı əvəz edir və onunla namaz və sair vacibi əməlləri yerinə yetirmək olar.

1-ci Niyyət: “Filan qüslü edirəm qürbətən iləllah”
sözlərini qəlbdən keçirtmək.

2-ci Bədənin baş və boyun hissəsini yumaq.

3-cü Bədənin sağ tərəfini yumaq. (Sağ çiyindən
sağ ayağın barmaqlarına qədər.)

4-cü Bədənin sol tərəfini yumaq. (Sol çiyindən sol
ayağın barmaqlarına qədər).

Bu növ qüslə “tərtibi” qüsl deyilir ki, yuxarıda
qeyd etdiyimiz tərtiblə alınmalıdır. Qüslün ikinci
növü “irtimasi” qüslüdür, yə’ni niyyət etdikdən
sonra bədənin hər yeri bir anda suyun altına salınır.

Hər iki qaydada alınan qüsl, şəriət baxımından
düzgün sayılır. Qeyd etmək lazımdır ki, (qabaqkı
səhifədə saydığımız yeddi) vacib və müstəhəb
qüslərin hamısı dediyimiz iki (tərtibi və irtimasi)
qayda ilə alınabilir.

Qeyd: Müstəhəbdir ki, insan, məni gələndən
sonra bovl etsin. Əgər bovl etməsə və qüsləndən sonra
məni və ya başqa bir şey olmasını bilmədiyi bir
rütubət görsə, məni hökmündədir.

İKİNCİ HİSSƏ

DƏSTƏMAZ VƏ ONUN ALINMA QAYDASI

Dəstəməzi batil edən şeylər:

Aşağıda qeyd olunan işlərin hər hansı birindən sonra namaz üçün dəstəməz almaq vacibdir. Bunlar “dəstəməzin səbəbləri” və ya “dəstəməzi batil edən şeylər” adlanır.

- 1)-Sidiyin xaric olması;
- 2)-İfrazatın xaric olması;
- 3)-Mə`də yelinin ğait məxrəcindən xaric olması;
- 4)-Yatmaq; (bu şərtlə ki, göz görməyə və qulaq da eşitməyə.)
- 5)-İnsan ağılının aradan getməsi; (dəlilik, məstlik və huşdan getmək kimi)
- 6)-Qadınların istihazə halına düşməsi;
- 7)-Qüslə səbəb olan hər hansı bir iş; (cənabət, heyz, nifas və sair)

Dəstəməz almağın qaydası

1. Niyyyət etmək: “Dəstəməz alıram qürbətən iləllah” sözlərini qəlbdən keçirtmək.
2. Üzü alının tük bitən hissəsindən çənəyə qədər yuxarıdan aşağıya doğru, eni isə əlin baş

barmağından orta barmağına qədər məsafə qədərində yumaq. (Şəkil 1)

3. Sağ qolu sol əlimizlə dirsəkdən barmaqların ucuna qədər yuxarıdan aşağı yumaq. Əgər aşağıdan yuxarı yuyulsa, dəstəmaz batildir. (Şəkil 2)

4. Sol qolu sağ əlimizlə dirsəkdən barmaqların ucuna qədər yuxarıdan aşağı yumaq. Əks təqdirdə isə dəstəmaz batil olur. (Şəkil 3)

5. Sağ əlimizin yaşı ilə (suya əl vurmazdan) başın qabaq hissəsindən altına tərəf əl ilə məss çəkmək. Bu şərtlə ki, məssin rütubəti altında olan üzün suyuna qarışmasın. (Şəkil 4)

6. Sağ əlin rütubəti ilə sağ ayağın baş barmağının ucundan, ayağın üstündəki dik yerə qədər əl ilə məss çəkmək. (Şəkil 5-6)

7. Sol əlin rütubəti ilə sol ayağın baş barmağının ucundan, ayağın üstündəki dik yerə qədər əl ilə məss çəkmək. (Şəkil 7-8)

İstibra:

İstibra müstəhəb bir əməldir ki, kişilər bovl xaric olandan sonra (bovl kanalını tam təmizləmək üçün) yerinə yetirirlər. Bunun bir neçə yolu vardır. Ən yaxşısı budur ki, bovl kəsiləndən sonra əgər qaitin məxrəci nəcisdirsə, əvvəlcə onu paklasın, sonra üç dəfə sol əlin orta barmağı ilə qaitin məxrəcindən alətin dibinə qədər çəksin, sonra baş barmağı alətin

üstünə, onun yanındakı barmağı isə alətin altına qoyub üç dəfə dəllək kəsən yerə qədər sıxaraq, daha sonra alətin başını üç dəfə sıxsın.

Dəstəmaz barədə lazımı məsələlər

1. Dəstəmaz, eləcə də bütün vacib və müstəhəb əməllərdə niyyət edib qəlbdən keçirməliyik: Bu əməli yerinə yetirirəm «qürbətən illəllah». İlləllah demək isə tam əks mə'nə verir, bu barədə diqqətli olmaq lazımdır.

2. Dəstəmaz başqa niyyətlə, məsələn sərinləmək və ya özünü başqasına göstərmək üçün olsa batildir.

3. Dəstəmazda hər iki əlin (qolun) tamamilə yuyulmasına yəqin etmək üçün bir az dirsəkdən yuxarı hissəsinidə yumaq lazımdır.

4. Dəstəmazda üz və əlləri birinci dəfə yumaq vacib, ikinci dəfə müstəhəb, üçüncü və daha artıq dəfələrdə isə haramdır. Lakin haram olan surətdə dəstəmaz batil olmur.

5. Başın alın tərəfində olan dörd qismindən biri məss yeridir. Onun hər hansı yerinə məss qədərində çəkilsə kifayətdir. Amma ehtiyat müstəhəb budur ki, başın məssinin uzunluğu bir barmaq, eni isə üç bağlı barmaq qədər olsun.

6. Başın və ayağın məssində ələ hərəkət etdirməliyik. Əgər əksinə əli saxlayıb başı və ayağı hərəkət etdirsək dəstəmaz batildir. Həmçinin corabın və ya ayaqqabının üstündən məss çəkmək dəstəmazı batil edir.

7. Baş və ayaqlar yaş olarsa, məss etməzdən qabaq onları qurulmaq vacibdir. Amma quruladıqdan sonra onlarda qalmış rutubətin bu şərtlə eybi yoxdur ki, əldə olan yaşlıq, baş və ayaqda olan rutubətdən çox olsun.

8. Dəstəməzin suyu pak, mütləq (saf və duru) və mübah olmalı yə`ni nəcis, muzaf (qarışıq) və qəsbli olmamalıdır.

9. Dəstəməzin qabı mübah olmalı, həmçinin qızıl və gümüşdən olmamalıdır.

10. Dəstəməz üzvüləri yuyulub məss edildikdə, pak olmalıdır.

11. Dəstəməzi əvvəldə qeyd olunan ardıcılıqla yerinə yetirməli, yə`ni əvvəlcə üz sonra sağ əl və daha sonra sol əli yuyub, əvvəlcə baş daha sonra isə ayaqlara məss etmək lazımdır. Ehtiyat vacibə görə sağ ayağa sol ayaqdan əvvəl məss edilməlidir. Əgər dəstəməz bu ardıcılıqla alınmasa dəstəməz batildir.

12. Dəstəməzin işləri fasiləsiz olaraq yerinə yetirilməlidir.

13. Üz və əllərin yuyulması və habelə baş və ayağa məss çəkilməsini dəstəməz alan şəxsin özü yerinə yetirməlidir. Zərurət olmayan vaxtlarda başqası ona dəstəməz alıb, yaxud kömək etsə, dəstəməzi batildir.

14. Dəstəməzda suyun istifadə olunmasının şəxsə heç bir zərəri olmaması şərtidir.

15. Dəstəməzin üzvlərində suyun bədənə dəyməsinin qarşısını alan maneələr olmamalıdır.

Dəstəmaz alınması vacib olan əməllər

Altı şey üçün dəstəmaz almaq vacibdir:

1. Meyyit namazından başqa sair vacib və müstəhəbb olan namazlar üçün;

2. Unudulmuş təşəhhüd və səcdə üçün; (Əgər bu vaxt qıldığı namazla bunlar arasındakı fasilədə hədəs (bol kimi) baş verərsə.

3. Kə`bənin vacib təvafı üçün;

4. Dəstəmaz alması üçün Allah-taala ilə əhd bağlamaq, and içmək və ya nəzir etmək;

5. Əgər bədənin hər hansı bir yerini Qur`anın yazılarına vurmağı nəzir etsə;

6. Nəcis olmuş Qur`anı suya çəkmək, yaxud onu tualet və sair kimi yerlərə düşdüyü halda çıxartmaq üçün; (Belə ki, əl və bədən üzvlərini Qur`anın yazılarına vurmağa məcbur olsalar.) Amma dəstəmaz almaq qədərindəki fasilədə Qur`ana ehtiramsızlıq olarsa, dəstəmaz almadan Qur`anı tualetdən çıxartmaq, yaxud nəcisdən pak etmək lazımdır. Bununla belə mümkün qədər Qur`anın yazısına əl vurmaqdan qorunmalıyıq.

Qeyd: Əziz oxuculardan xahiş edilir ki, dəstəmazda qarşıya çıxacaq başqa məsələlər

haqqında təqlid etdikləri müctehidlərinin
risalələrinə müraciət etsinlər.

ÜÇÜNCÜ HISSƏ

QÜSL VƏ DƏSTƏMAZ ƏVƏZİNƏ TƏYƏMMÜMÜN ALINMA QAYDASI

Qüsl və dəstəmaz əvəzinə təyəmmümün yolları:

Aşağıdakı hallarda dəstəmaz və qüsl əvəzinə təyəmmüm etmək lazımdır:

1. Su olmadıqda və ya qüsl və dəstəməzə lazım olan qədər su tapılmadıqda;
2. Dəstəmaz və ya qüslün həddindən artıq insan üçün əziyyətli olması;
3. Sudan istifadə etməyin bədənə ziyanlı olmasından qorxduqda;
4. Özünün və yaxud başqalarının canının qorunması üçün suya olan ehtiyac halında;
5. Bədənin və yaxud paltarın pak edilməsi üçün əldə olan suya ehtiyacı olan halda;
6. Dəstəmaz almaq üçün halal su və yaxud mübah qab olmayan halda;
7. Dəstəmaz və yaxud qüsl etmək üçün vaxtın azlığı halında.

Təyəmmüm etmək üçün torpaq, kəsək, qum və ya daş tapmadıqda xalça, paltar və bu kimi

əşyaların üzərinə toplanmış tozlara təyəmmüm etmək olar.

Təyəmmümün qaydası

Qüsl və dəstəmaz əvəzinə təyəmmümdə dörd şey vacibdir:

1. Niyət: Dəstəmaz əvəzinə təyəmmüm edirəm və yaxud qüsl əvəzinə təyəmmüm edirəm qürbətən iləllah sözünü qəlbdən keçirtmək.

2. İki əllərin içini eyni halda təyəmmümün səhih olduğu şeləryə vurmaq. (Şəkil 9)

3. İki əllərin içini alının tük bitən hissəsindən, onun iki tərəfinə, qaşların üzərinə və burnun yuxarı hissəsinə qədər çəkmək. (Şəkil 10)

4. Sol əlin içini bütövlükdə sağ əlin üzərinə, biləkdən barmaqların ucuna qədər çəkmək. (Şəkil 11).

5. Sağ əlin içini bütövlükdə sol əlin üzərinə, biləkdən barmaqların ucuna qədər çəkmək. (Şəkil 12)

Təyəmmümün hökmləri

1. Üstünə təyəmmüm edilən şey qəsbə olmamalıdır;

2. Əgər alın və ya əllərin üstünün kiçik bir yerinə məss etməsə - istər qəsdən, istərsə də məsələni bilməməzlik və ya unutqanlıq üzündən olsun,

təyəmmüm batildir. Amma həddindən artıq diqqət etmək lazım deyil: Belə ki, «alının və əllərinin üstünün hər yerinə məss çəkibdir» desələr kifayətdir;

3. Əllərin üstünün hamısına məss etməsini yəqin etmək üçün bilkədən bir az yuxarı da məss etməlidir, amma barmaqların arasına məss etmək lazım deyil;

4. Alın və əllərin üstünü, ehtiyat vacibə görə yuxarıdan-aşağı məss etmək, onun işlərini bir-birinin ardınca (fasiləsiz) yerinə yetirmək lazımdır. Əgər onların arasında çox fasilə salsa və «təyəmmüm alır» deyilməsə, təyəmmümü batildir;

5. Təyəmmümdə alın, əllərin içi və üstü pak olmalıdır;

6. İnsan təyəmmüm üçün əlindəki üzüyü çıxartmalı, alnında, əllərinin üstündə və içində maneə olsa (məsələn, bir şey yapışmış olsa), aradan qaldırmalıdır;

7. Əgər alnında, əllərin üstündə tük olsa eybi yoxdur. Amma başın tükü alına tökülmüş olsa, onları dala çəkmək lazımdır.

8. Əgər bir kəsin vəzifəsi təyəmmüm olan halda təyəmmüm ala bilməsə, başqasını naib tutmalıdır. Naib tutulan şəxs onun öz əlləri ilə təyəmmüm etməlidir. Əgər mümkün olmasa, naib öz əllərini təyəmmümün səhih olduğu şeylərə vurub onun alnına və əllərinin üstünə çəkməlidir.

9. Vəzifəsi təyəmmüm olan bir kəs, namaz vaxtının axırına qədər üzrünün qalacağını bilsə, vaxt geniş olan zaman təyəmmümlə namaz qıla bilər. Amma vaxtın axırına qədər üzrünün aradan qalxacağını bilsə, gözləyib, dəstəmaz və ya qüsulla; yaxud vaxtın az olduğu zaman təyəmmümlə namaz qılmalıdır;

10. Əgər bir kəs su olmaması, yaxud başqa səbəblərə görə təyəmmüm etsə, üzrü aradan qaldırıldıqdan sonra təyəmmümü batil olur;

11. Dəstəmazı batil edən şeylər onun əvəzindən olan təyəmmümü də batil edir; habelə, qüslü batil edən şeylər, onun əvəzindən olan təyəmmümü də batil edir;

12. Qüsl edə bilməyən bir kəs qüsl edilməsi vacib olan bir iş görmək istəsə, qüsl əvəzindən təyəmmüm etməlidir. Əgər dəstəmaz ala bilməsə və dəstəmazın vacib olduğu hər hansı iş görmək istəsə, dəstəmaz əvəzindən təyəmmüm almalıdır;

13. Əgər cənabət qüslü əvəzindən təyəmmüm etsə, namaz üçün dəstəmaz alması vacib deyil. Amma əgər sair qüslərin əvəzindən təyəmmüm etsə, (namaz üçün) dəstəmaz almalıdır. Dəstəmaz da ala bilməsə onun əvəzindən də başqa bir təyəmmüm almalıdır.

Qeyd: Əziz oxucular bu barədə ətraflı mə'lumat üçün təqlid etdiyiniz müctehidlərin risalələrinə müraciət edə bilərsiniz.

DÖRDÜNCÜ HİSSƏ

NAMAZIN QILINMA QAYDASI

Namazda olan vacib əməllər:

Namazda olan vacib əməllər on birdir:

1. Niyyət: (Qəlbdən keçirilməlidir);
2. Qiyam: (yə`ni ayaq üstə durmaq);
3. Təkbirətül-ehram: (yə`ni namazın əvvəlində niyyətdən sonra “Allahu əkbər” demək);
4. Rükü:
5. İki səcdə: (hər bir rək`ətdə);
6. Qiraət: (namazın düzgün oxunuşu);
7. Zikr:
8. Təşəhhüd:
9. Salamlar:
10. Tərtib: (məsələn surənin həmddən (fatihədən) qabaq oxunulmaması və s...);
11. Muvalat: (yə`ni namazın hissələrini fasiləsiz şəkildə yerinə yetirmək).

Əvvəldə qeyd olunmuş beş vacib əməl namazın rüknü sayılır. Belə ki, onlar bilərəkdən və ya səhvən artırılsa yaxud tərk olunsa, namaz batil olar. Amma qalan altı əməl isə rükn sayılmır. Belə ki, onları bilərəkdən tərk etmək və ya artırmaq namazı batil

edər, lakin onların səhvən tərk edilməsi və ya artırılması namazı batil etməz.

İnsan namazın əvvəlindən axırına qədər nə etdiyini bilməli və onu Allah-taalanın əmrini yerinə yetirmək niyyəti ilə qılmalıdır. Namazdan əvvəl "Azan" sonra isə, "İqamə" demək təkid olunmuş müstəhəb əməllərdən sayılır.

Azanın deyilmə qaydası

Allahu əkbər - dörd dəfə;

Əşhədu əlla ilahə illəllah - iki dəfə;

Əşhədu ənnə Muhəmmədən rəsulullah - iki dəfə;

Əşhədu ənnə Əliyyəni vəliyyullah - iki dəfə;

Həyyə ələs-sələh - iki dəfə;

Həyyə ələl-fələh - iki dəfə;

Həyyə əla xəyri-əməl - iki dəfə;

Allahu əkbər - iki dəfə;

La ilahə illəllah - iki dəfə.

İqamənin deyilmə qaydası

Allahu əkbər - iki dəfə;

Əşhədu əlla ilahə illəllah - iki dəfə;

Əşhədu ənnə Muhəmmədən rəsulullah - iki dəfə;

Əşhədu ənnə Əliyyəni vəliyyullah - iki dəfə;

Həyyə ələs-sələh - iki dəfə;

Həyyə ələl-fələh - iki dəfə;

Həyyə əla xəyri-əməl - iki dəfə;

Qəd qamətis-səlah - iki dəfə;

Allahu əkbər - iki dəfə;

La ilahə illəllah - bir dəfə.

Niyyətdən sonra namaz “Allahu əkbər” deməklə başlayır və buna “təkbirətül-ehram” deyilir. Çünki bu təkbiri deməklə namazdan qabaq halal olan bir çox işlər (məsələn: yemək, içmək, gülmək, ağılamaq və sair) işlər namaz halında namaz qılana haram olur.

Təkbirətül-ehram, habelə namaz əsnasında olan sair təkbirləri dedikdə, əlləri qulaqların müqabilinə qədər qaldırmaq müstəhəbdir.

Gündəlik namazların birinci və ikinci rəkə`tində əvvəlcə Fatihə sonra isə bir surə (məsələn: Tovhid surəsi) bütöv oxunmalıdır.

“Fatihə” (həmd) surəsi:

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim

Əlhəmdü lillahi rəbbil-ələmin. Ər-rəhmanir-rəhim. Maliki yəvmiddin. İyyakə nə`budu və iyyakə nəstəin. İhdinəs- siratəl-mustəqim. Siratəlləzinə ən`əmtə əleyhim ğəyri məğzubi əleyhim vələz-zallin.

“İxlas” (Tohid) surəsi:

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim

Qul huvəllahu əhəd, Allahus-Səməd, Ləm yəlid və ləm yuləd. Və ləm yəkun ləhu kufuvən əhəd.

Namazın üçüncü və dördüncü rək`ətlərində ya tək cə **“fatihə surəsi”** ya da üç dəfə **“təsbihati ərbəə”** deyilməlidir.

Təsbihati ərbəə

Subhanəllahi vəlhəmdü lillahi və la ilahə illəllahu vəllahu əkbər.

Kişilər sübh, məğrib (şam) və işa (məğrib) namazlarının birinci və ikinci rək`ətlərində “Fatihə” və “Tovhid” (və ya “Tovhid” surəsinin əvəzinə tam bir surəni) surələrini ucadan oxumalı, qadınlar isə naməhrəm şəxslər onların səslərini eşitməzsə, ucadan qıla bilərlər. Amma əgər naməhrəm onların səsinə eşitsə, ehtiyat vacibə görə ahəstə qılmalıdırlar.

Namazın üçüncü və dördüncü rək`ətlərində “Fatihə” (Həmd) yaxud təsbihati-ərbəə yavaşdan oxunmalıdır. Zöhr və Əsr namazının birinci və ikinci rək`ətlərində də “Fatihə” (Həmd) və kamil bir surə (“İxlas” surəsi kimi) yavaş oxunmalıdır. Əgər insan namazı ucadan qılmalı olduğu yerdə, qəsdən yavaş və ya yavaşdan qılmalı olduğu yerdə, qəstdən ucadan qılsa namazı batildir.

—Namaz qılan şəxs, hər rək`ətdə qiraətdən sonra o qədər əyilməlidir ki, əllərini dizinə qoya bilsin. Bu əmələ “ruku” deyilir. Rukuda zikr demək vacibdir.

Rukunun zikri deyildiyi vaxt bədən aram olmalıdır. Əgər ruku həddinə qədər əyilməzdən və bədən aram olmazdan qabaq qəsdən rukunun zikrini desə, namaz batildir.

– Əgər vacib zikr qurtarmazdan əvvəl, qəsdən başını rukudan qaldırsa, namazı batildir.

Rukunun zikri:

Üç dəfə *“Subhanəllah”* və ya bir dəfə *“Subhanə Rəbbiyəl-əzimi və bihəmdih”* deməkdir.

– “Səcdə” o əməldir ki, alın, əllərin içi, dizlərin gözü və iki ayağın baş barmağının ucu yerə qoyulsun. Səcdə halında zikr demək vacibdir.

Səcdənin zikri:

Üç dəfə *“Subhanəllah”* və yaxud bir dəfə *“Subhanə Rəbbiyəl-ə`la və bihəmdih”* deməkdir.

Səcdənin zikri deyilən vaxt bədən aram olmalıdır. Namaz qılan şəxs səcdədə alınıni yerə, yaxud yerdən göyərən amma insan geyən və yeyilən olmayan şeylərə (çubuq, ağac yarpağı və s.) qoymalıdır.

– Səcdə üçün hər şeydən yaxşı Həzrət Seyyiduş – Şühəda İmam Hüseyn (əleyhis-salam) –ın türbətidir. Ondan sonra isə: adi torpaq, daş və sair şeylərə səcdə oluna bilər.

Təşəhhüd

—Vacibi namazların ikinci və axıncı rək`ətlərində ikinci səcdədən sonra, oturub bədənin aram olduğu halda təşəhhüd oxunmalıdır. Yə`ni belə deyilməlidir:

“Əşhədu əlla ilahə illəllahu vəhdəhu la şərəkə ləh, və əşhədu ənnə Muhəmmədən əbduhu və Rəsuluh. Allahummə səlli əla Muhəmməd və əli Muhəmməd”

Salamlar:

Namazın axıncı rək`ətində təşəhhüddən sonra salamı deyib namazı qurtarmaq lazımdır.

Namazın salamları belədir:

1. *“Əssəlamu ələykə əyyuhən –Nəbiyyu və rəhmətullahi və bərəkətuh.”*

2. *“Əssəlamu ələyna və əla ibadillahis-salihin.”*

3. *“Əssəlamu ələykum və rəhmətullahi və bərəkətuh.”*

Tərtib

Namaz aşağıda deyildiyi tərtiblə qılınmalıdır:

Niyyət, təkbirətul-əhram, qiraət, ruku, səcdə və namazın axıncı rək`ətində təşəhhüddən sonra deyilən salamlar.

Muvalat:

Yə`ni namazın hissələrini bir–birinin ardınca yerinə yetirməli və onların aralarında fasilə salınmamalıdır.

Qunut:

Mustəhəbdir ki, namazın ikinci rək`ətində “Fatihə” və “İxlas” (Tovhid) kimi tam bir surədən sonra və rukudan qabaq qunut tutulsun. Yə`ni əllərini qaldırıb üzünün müqabilində tutaraq, dua və zikr desin. Qunutda hər zikr, hətta bir dəfə “*Subhanəllah*” deyilsə kifayətdir.

– Amma daha yaxşı olar ki, bu dua oxunulsun:

“Allahumə səlli əla Muhəmməd və ali Muhəmməd. Rəbbəna atinə fid-dunya həsənətən və fil-axirəti həsənəh və qina əzabənnar. Allahummə səlli əla Muhəmməd və ali Muhəmməd.”

Namazın tə`qibatı:

Yə`ni namazın salamından sonra zikr etmək, dua və Qur`an oxumaq. Bu müstəhəb əməldə daha çox sifariş olunan əməl Həzrət Fətiməyi-Zəhra (salamullahi ələyha)–nın zikridir ki, bu tərtiblə deyilməlidir:

34 dəfə: “*Allahu əkbər.*”

33 dəfə: “*Əlhəmdü lillah.*”

33 dəfə: “*Subhanəllah*”

Namazı batil edən şeylər:

Namaz qılan şəxsə təkbirətul-ehramı deyərəkən, əvvəldən sonadək bə`zi işlər haram olur. Əgər namaz halında onların birini əncam versə namazı batildir. O cümlədən:

1. Qəsdən danışmaq: (mə`nalı və ya mə`nasız bir hərfdə olmuş olsa);

2. Qəsdən uca səslə gülmək: (amma əgər qəsdən səssiz olaraq gülsə və ya səhvən səslə gülsə, eybi yoxdur);

3. Uca səslə dünya işləri üçün ağılamaq. Ehtiyac vacibə görə namaz qılan şəxs gərək dünya malına xatir səssiz də ağılamasın. Əksinə əgər axirət işi üçün istər səssiz, istərsə də səslə ağılasa eybi yoxdur və bu iş ən gözəl əməllərdən sayılır.

4. Üzü qiblədən başqa tərəfə döndərmək:

5. Yemək və içmək: (qəsdən və ya səhvən olsa belə fərqi yoxdur);

6. Namazın surətini (formasını) pozmaq. Qəsdən və ya səhvən olmasının fərqi yoxdur. (məslən: əl çalmaq və sair). Lakin namazın surətini pozmayan (məslən: əl ilə işarə etmək və sair) kimi işlərin eybi yoxdur.

7. Namazın rüknlərini azaltmaq və ya çoxaltmaq:

8. İki və üç rək`ətli namazların rək`ətlərində və yaxud dörd rək`ətli namazların birinci və ikinci rək`ətlərində şəkk etmək. Bu şərtlə ki, namaz qılan öz şəkkində baqi qala və ya namazın bir maqdarını şəkk ilə qılmış ola.

9. Namazın şərtlərini aradan aparən şeylər: (məsələn: namaz əsnasında başa düşə ki, geydiyi libas qəsbidir);

10. Dəstəməzin aradan getməsi:

11. Əlini əlinin üstünə qoymaq:

12. Fatihə (həmd) surəsindən sonra “Amin” demək. Əlbəttə bu əməl səhv və təqiyə üzündən olsa, eybi yoxdur.

Namazda məkrüh olan bə`zi şeylər:

1. Gözləri yummaq və ya onları sağa və sola döndərmək;

2. Əllər, barmaqlar və saqqal ilə oynamaq;

3. Fatihə və İxlas surəsini oxuyanda və zikrləri deyən vaxtda başqasının sözünü eşitmək üçün səsi alçaltmaq;

4. Allah dərğahında xuzu və xuşunu (təvazökarlıq və qorxunu) aradan aparən hər hansı bir işlə məşğul olmaq. (məsələn başını və sair üzvləri qaşmaq);

5. Üzü azacıq sağa və sola döndərmək. (üzü çox döndərmək isə namazı batil edir);

6. Ağız suyunu yerə atmaq;
7. Qur`anın, əlində olan üzüyün və hər hansı bir kitabın yazısına baxmaq;
8. Yuxulu halda və ya bovl etməyə ehtiyacları olan halda namaz qılmaq;
9. Ayağı sıxan dar corab geyinmək və sair məkruhlər ki, geniş surətdə yazılan kitablarda qeyd olunubdur.

Vacib namazlar

Vacib olan namazlar altıdır:

1. Yovmiyyə namazı:

Yə`ni gündəlik beş vaxtda qılınan on yeddi rək`ət namaz. On yeddi rək`ət namaz aşağıdakı tərtiblədir:

1. Sübh namazı iki rək`ət. (Dan yeri söküləndən gün çıxana qədər);
2. Zöhr namazı dörd rək`ət. (Günorta çağı);
3. Əsr namazı dörd rək`ət (Zöhr namazından bir az sonra);
4. Məğrib (Şam) namazı üç rək`ət. (gün batandan sonra, gün çıxan tərəfdə yaranan qırmızılığın insanın başı üstündən gün batana tərəf keçdiyi zaman);
5. İşa (xiftən) namazı dörd rək`ət. (Məğrib namazından bir az sonra);

Qeyd: Dörd rək`ətli olan (Zöhr, Əsr və İşa) namazları səfər zamanı qəsr niyyəti ilə iki rək`ət qılınmalıdır.

2. Ayət namazı:

Ayət namazı insan üçün dörd yerdə vacibdir:

1. Gün tutulan vaxt;
2. Ay tutulan vaxt: (Bir miqdar tutulsa və heç kəs qorxmasa belə);
3. Zəlzələ: (heç kəs qorxmasa belə);
4. Şimşək, qırmızı və qara olan güləklər: (bu şərtlə ki, camaatın çoxu qorxa);

Qeyd: Ayət namazının qılmaq qaydasını bilmək istiyənlər risalələrə müraciət edə bilərlər

3. Meyyit namazı:

4. Allah evinin vacib təvafı üçün qılınan namaz:

5. Böyük oğula vacib olan atanın qəza namazı:

Böyük oğula vacibdir ki, atası dünyadan gedəndən sonra atasının qəza namazını ya özü qılsın ya da bir nəfəri əcir tutaraq, atasının qəza namazını qıldırınsın.

Əgər böyük oğul şəkk etsə ki, atasının qəza namazı var idi ya yox, qəza namazını qılmaq böyük oğula vacib olmaz.

6. İcarə, nəzir, and və əhd yolu ilə vacib olan namazlar:

Namaz qılanın libasının şərtləri

Namaz qılanın libasının altı şərti vardır:

1. Pak olsun, yə`ni nəcis olmasın;
2. Mübah olsun, yə`ni qəsbi olmasın;
3. Murdar və ölü heyvandan olmasın;
4. Əti haram olan heyvanın (dərisi və sair) – dən olmasın, hətta haram olan heyvanın bircə tükü namaz qılanın üstündə və ya paltarında olsa namazı batildir;

5 və 6. Əgər namaz qılan kişidirsə, libası xalis ipəkdən və qızıldan tikilmiş olmasın. Namazdan başqa halda da kişilər üçün qızıl taxmaq və xalis ipəkli libas geymək haramdır;

Namaz qılanın məkanının şərtləri

Namaz qılanın məkanının yeddi şərti vardır:

1. Mübah olsun: (qəsbi olmasın);
2. Hərəkətsiz olsun: Əgər vaxtın darlığı və ya çarəsizlikdən hərəkətli yerdə (məsələn: maşın avtobus və sair kimi) yerlərdə namaz qılsa, mümkün qədər hərəkətli halda bir şey oxumasın. Həmçinin maşın və sair kimi miniklər qiblədən digər tərəfə hərəkət etsələr, namaz qılan da qibləyə tərəf dönsün;
3. Namazı sonadək qıla biləcəyinə ehtimal verdiyi bir yerdə namaz qılsın: məsələn: Yağış və

külək və yaxud camaat cəm olan yerdə ehtimal versə ki, namazı sona yetirə bilməyəcək, o yerdə namaz qılmaq səhih deyil. Hətta namazını təsadüfən o yerdə sona yetirə bilsə belə namazı düzgün deyildir;

4. Damı alçaq olan və qiyam halında diyana bilməyən və yaxud yerin kiçik olması səbəbindən ruku və səcdələrə gedə bilməsə, namazı batildir;

5. Əgər namaz qılanın yeri nəcis olsa, gərək namaz qılanın libasına yə ya bədəninə sirayət edən həddə rütubətli olmasın. Əgər alnını qoyduğu yer (məhür) nəcis olsa, (quru da olsa belə) namazı batildir;

6. Əgər kişi qadınla bir yerdə namaz qılarsa, qadın bir qədər kişidən arxada dayanmalıdır. Amma dediyimiz bu fasilə Məkkə şəhərində lazım deyil.

Namaz qılan üçün müstəhəb olan yerlər.

Müqəddəs İslam şəriətində məsciddə namaz qılmağa çoxlu sifariş olunmuşdur. Məscidlər arasında ən üstün yer Məscidul-həram, ondan sonra Mədinədə yerləşən Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləmin) məscidi daha sonra Kufə məscidi, ondan sonra Beytul-Muqəddəs məscidi və sonra isə hər bir şəhərin came məscididir. Bundan sonra məhəllə məscidi və daha sonra isə bazar məscididir.

Amma Mə`sum İmamların hərəmində namaz qılmaq müstəhəb və məscidlərdən daha üstündür. Həmçinin rəvayət olunub ki, Əli (əleyhis-salam)-ın hərəmində namaz qılmaq iki yüz min namaza bərabərdir.

Qadınlar üçün isə evdə və hətta arxa otaqda namaz qılmaq daha yaxşıdır.

Məscidə çox getmək və habelə namaz qılanı olmayan məscidə getmək müstəhəbdir.

Namaz qılmaq üçün məkruh olan yerlər

Neçə yerdə namaz qılmaq məkruhdur o cümlədən:

1. Hamamda;
2. Duzlu (şoranlıq) yerdə;
3. İnsan ilə üzbəüz;
4. Açıq qapı ilə üzbəüz;
5. Ötənlər üçün zəhmət olmayan yolda və ya küçədə. Əgər zəhmət sayılsa orada namaz qılmaq haramdır;
6. Çıraq və od ilə üzbəüz;
7. Mətbəx və od olan hər hansı bir yerdə;
8. Quyu və ya sidik çalası ilə üzbəüz;
9. Ruhü olan insanın heykəli və ya şəkli ilə üzbəüz, amma onların üzünə pərdə çəkilsə eybi yoxdur;
10. Ər və arvadın yataq otağında;

11. Şəkil olan otaqda;
12. Qəbr ilə üzbəüz;
13. Qəbrin üstündə;
14. İki qəbrin arasında;
15. Qəbristanlıqda.

Namazın tərcüməsi

Hər bir müsəlmana vacibdir ki, namazı Allah buyurduğu kimi ərəbcə qılsın. Hər kəs namazı başqa dildə qılsa, namazının batil olmasından əlavə, İslam dininə bid'ət gətirərək, böyük zərbə vurmuş olur. Burada Namazın sözlərini ərəb dilindən tərcümə etməkdən məqsədimiz, siz əziz namaz qılanları, namaz əsnasında Allah müqabilində nə söylədiklərinizdən xəbərdar etməkdən ibarətdir.

Azan və iqamənin tərcüməsi

Allahu əkbər:

Allah hər şeydən ucadır.

Əşhədu əlla ilahə illəllah:

Şəhadət verirəm ki, Allahdan başqa heç bir məbud yoxdur.

Əşhədu ənnə Muhəmmədən rəsulullah:

Şəhadət verirəm ki, Həzrət Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) Allahın rəsulu və göndərdiyi peyğəmbərdir.

Əşhədu ənnə Əliyyəni vəliyyullah:

Şəhadət verirəm ki, Əli (əleyhis-salam) Allahın dostu və (Peyğəmbərin haqq canişini)-dir.

Həyyə ələs-sələh:

Tələsin namaza doğru!

Həyyə ələl-fələh:

Tələsin nicat tapmağa doğru!

Həyyə ələ xəyri-əməl:

Tələsin xeyir əmələ doğru!

Qəd qaməti-sələh:

Namaz artıq bərqərar oldu.

La ilahə illəllah:

Allahdan başqa heç bir məbud yoxdur.

Fatihə surəsinin tərcüməsi

Bismillahir-rəhmanir-rəhim:

Bağışlayan və mehriban Allahın adı ilə

Əlhəmdü lillahi rəbbil-ələmin:

Həmd-səna, tərif ələmlərin pərvərdigarı olan Allah üçündür.

Ərrəhmanir-Rəhim:

O Allah ki, mehriban və rəhm edəndir.

Maliki yəvmiddin:

O, qiyamət gününün sahibidir.

İyyakə nəbudu və iyyakə nəstəin:

Yalnız sənə ibadət edir və yalnız səndən kömək istəyirik.

İhdinəs-siratəl-mustəqim:

Bizi doğru yola hidayət et!

Siratəlləzinə ən-əmtə əleyhim, gəyri l məğzubi əleyhim vələz-zəllin:

O kəsərin yoluna ki, onlara ne`mət vermişən, qəzəb etdiyən və azğınların yoluna yox.

İxlas surəsinin tərcüməsi:

Bismillahir-rəhmanir-rəhim:

Bağışlayan və mehriban Allahın adı ilə

Qul huvəllahu əhəd:

De ki: Odur yeganə Allah.

Allahus-Səməd:

O Allah ehtiyacsızdır.

Ləm yəlid və ləm yuləd və ləm yəkun ləhu kufuvən əhəd:

Doğmayıb və doğrulmayıb və Ona tay olan heç bir şey də yoxdur.

Ruku və səcdələrin zikrinin tərcüməsi

Subhanəllah:

Pakizə və müqəddəsdir O Allah.

Təsbihati ərbənin tərcüməsi:

Subhanəllahi vəlhəmdu lillahi və la ilahə illəllahu vəllahu əkbər.

Allah pakizə və müqəddəsdir, tə`rif yalnız Allaha məxsusdur. Ondan başqa heç bir mə`bud yoxdur, Allah hər şeydən ucadır.

Təşəhhüdün tərcüməsi

“Əşhadu əlla ilahə illəllahu vəhdəhu la şərikə ləh, və əşhadu ənnə Muhəmmədən əbduhu və Rəsuluh. Allahummə səlli əla Muhəmməd və əli Muhəmməd.

Şəhadət verirəm ki, Allahdan başqa ayrı bir mə`bud yoxdur. Və şəhadət verirəm ki, Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) Onun bəndəsi və elçisidir. Ey mənim Allahım! Məhəmmədə və onun ailəsinə (öz) rəhmətini göndər.

Salamların tərcüməsi:

1. *“Əssəlamu ələykə əyyuhən –Nəbiyyu və rəhmətullahi və bərəkətuh.”*

Ey Peyğəmbər! Allahın salamı, rəhməti və bərək`əti sənə olsun!

2. *“Əssəlamu ələyna və əla ibadillahis-salihin.”*

Allahın salamı bizə və Allahın bütün saleh bəndələrinə olsun!

3. *“Əssəlamu ələykum və rəhmətullahi və bərəkətuh.”*

Allahın salamı, rəhmət və bərək`əti siz mö`minlərə olsun!

Namazların qılınma qaydaları

Sübh namazı:

Sübh namazı iki rək'ətdir və dan yeri söküləndən sonra qılınır. Dəstəmaz aldıqdan sonra qibləyə tərəf durur və namaza başlayırıq.

1-Azan;

2-İqamə;

3. Niyyət; - (Ayaq üstə durun halda) "Sübh namazını qılıram, vacib qürbətən iləllah" sözünü qəlbədən keçirtmək. (Şəkil 13-14)

4. Təkbirətul- ehram; İki əlləri qulaqlara qədər qaldırıb "Allahu əkbər" deyərək namaza başlayırıq. (Şəkil 15)

5. Qiraət; Allahu əkbər deyib, ayaq üstə duran halda "Fatihə" (həmd) və "İxlas" (Tovhid) surələrini oxumaq.

6. Ruku; "Fatihə" və "İxlas" surələrini oxuduqdan sonra əyilib əllərimizi dizlərimizə qoyaraq üç dəfə "**Subhanəllah**" demək və daha sonra dikəlmək. (Şəkil 16)

7. Səcdələr; Qiyamdan, yə'ni rükudan qalxdıqdan sonra səcdəyə gedərək alnımızı möhürə qoyub üç dəfə "**Subhanəllah**" demək. (Şəkil 17)

Qeyd etməliyik ki, səcdə halında (yeddi üzv) alın (möhürə), əllərin içi, ayaqların baş barmaqları və

diz qapaqları yerə qoyulmalıdır. Burunu isə möhürə qoymaq müstəhəbdir.

– Birinci səcdədən baş qaldıraraq bir anlıq diz üstə oturur (Şəkil-18) və bir daha səcdəyə gedərək **“Subhanəllah”** sözünü təkrar edirik.

– İkinci səcdəni yerinə yetirdikdən sonra yenidən diz üstə oturur və bununla da sübh namazının birinci rək`ətini qılmış oluruq.

8. İkinci rək`əti qılmaq üçün birinci rək`ətdə ikinci səcdəni yerinə yetirdikdən sonra bir anlıq diz üstə oturur, sonra dərhal ayağa qalxaraq bir daha **“Fatihə”** və **“İxlas”** surələrini oxuyuruq.

9. İkinci rək`ətdə **“Fatihə”** və **“İxlas”** surələrini oxuduqdan sonra rukuya getməzdən qabaq qunut tuturuq. (Şəkil 19) Qunutda iki əllərin içini üzümüzün önündə tutaraq (qunut üçün) əvvəldə qeyd etdiyimiz duanı oxuyuruq.

10. Qunutdan sonra rukuya gedib **“Subhanəllah”** sözünü üç dəfə təkrar edirik.

11. Rukudan qalxdıqdan sonra ayaq üstə durur və bir anlıq dayandıqdan sonra səcdəyə gedərək üç dəfə **“Subhanəllah”** sözünü təkrar edirik.

12. İkinci səcdədən sonra diz üstə oturub təşəhhüdü oxuyuruq: (Şəkil 20)

13. Təşəhhüd sona çatdıqdan sonra salamları oxuyuruq.

Qeyd: Salamları dedikdən sonra üç dəfə **“Allahu Əkbər”** və üç dəfə **“Salavat”** deyib səcdəyə gedirik,

səcdə də **“Şukrən lillah”** və **“Əfvən lillah”** zikrini üç və daha artıq oxuyuruq. Səcdədən qalxdıqda isə, Həzrət Fatimeyi Zəhra (səlamullahi ələyha)-nın zikrini deyirik. Bu qeyd etdiklərimizin hamısı hər namazdan sonra müstəhəbdir.

Zöhr namazı

Günorta çağı qılınan zöhr namazı bu tərtiblədir:

1. Niyyə: **“Zöhr namazı qılıram vacib qürbətən iləllah”** sözünü qəldən keçirtmək.

2. Təkbirətul-ehram: Allahu əkbər demək.

Zöhr namazı təkbir dedikdən sonra eynilə sübh namazı kimi qılır, lakin təşəhhüdən sonra salamları deməmiş ayağa qalxaraq üçüncü və dördüncü rək`ətləri aşağıdakı göstərilən şəkildə tamamlayırıq:

1. Təsbihati-ərbəəni üç dəfə demək.

2. Rükü:

3. Rükudan qalxmaq:

4. Səcdələr:

5. İkinci səcdədən qalxmaq:

İkinci səcdədən qalxdıqdan sonra bir daha ayağa qalxır və üçüncü rək`ət kimi dördüncü rək`əti belə qılırıq:

1. Təsbihati-ərbəəni üç dəfə demək:

2. Rükü:

3. Rükudan qalxmaq:

4. Səcdələr:
5. İkinci səcdədən qalxmaq:
6. Təşəhhüd:
7. Salamlar:

Əsr namazı

Əsr namazı eynilə Zöhr namazı kimidir və təkcə niyyətdə fərqlənir. Əsr namazının niyyəti belədir:

Niyyət: - “Əsr namazı qılıram vacib qüribətən iləllah” sözünü qəlbdən keçirtmək.

Zöhr və Əsr namazlarını həm bir-birinin ardınca, həm də aralarında fasilə salmaqla qılmaq olar.

Məğrib (Şam) namazı

1. Niyyət: “Məğrib namazı qılıram vacib qüribətən iləllah” sözünü qəlbdən keçirtmək.

2. Təkbirətul- ehramı demək:

3. Təkbirətul- ehramı dedikdən sonra sübh namazı kimi iki rək`ət qılınır, amma ikinci rək`ətdə təşəhhüddən sonra salamları deməmiş ayağa qalxıb üçüncü rək`ətə məşğul oluruq.

4. Məğrib namazının üçüncü rək`əti, Zöhr namazının üçüncü rək`əti kimi qılınır, amma fərqi budur ki, üçüncü rək`ətin ikinci səcdəsindən qalxdıqdan sonra təşəhhüd və salamları deyirik:

İşa (Xiftən) namızı

İşa namazı Zöhr və Əsr namazları kimidir.

İşa namazı təkə niyyətdə Zöhr və Əsr namazları ilə fərqlənir.

İşa namazının niyyəti belədir:

Niyyət: “İşa namazı qılıram vacib qürbətən iləllah” sözlərini qəlbdən keçirtmək.

Qadınla kişi namazlarının arasında olan əsaslı fərqlər

1. Kişilər qısa paltarla da namaz qıla bilərlər və onlara təkə övrətlərini örtmək vacibdir. Amma müstəhəbdir ki, kişilər də təmiz və səliqəli paltar geyindikləri halda namaz qılsınlar. Qadınlar isə namzda, uzun dəstəmazda yuyulan hissəsi, biləklərə qədər əllər istisna olmaqla bədənlərinin hər bir yerini örtməlidirlər.

2. Kişinin ipəkdən və ya qızıldan paltar geyib, qızıldan istifadə etməsi haramdır və belə bir halda namaz qılsa, namazı da batil olar. Qadının isə istər namaz, istərsə də başqa hallarda ipək və qızıldan istifadə etməsi caizdir.

3. Kişiyə Sübh, Məğrib və İşa namazlarının “Fatihə” və digər tam bir surəsini ucadan, Zöhr və Əsr namazlarının dediyimiz hissələrini isə yavaşdan oxumağı vacibdir. Bu hökm qadınlar üçün fərqlidir.

Əksinə qadın Sübh, Məğrib və İşa namazlarının “Fatihə” və onun ardınca oxunan tam bir surəni naməhrəm olmayan yerdə ucadan oxuya bilər, əks halda isə ehtiyat vacibə görə ucadan oxumamalıdır. Amma bununla belə, onlara da kişilər kimi Zöhr və Əsr namazlarının qiraətini asta oxumaq vacibdir.

4. Heç bir halda namaz kişinin boynundan götürülməz, qadınlar isə aybaşı (heyz) və nifas hallarında namaz qılmamalıdırlar. Bu günlərdə qılmadıqları namazların qəzası da yoxdur. Orucunun qəzasını isə tutmalıdırlar.

Peyğəmbər (səlləllahu-əleyhi-və alihi və səlləm) – ə salavat

Hər vaxt insan Peyğəmbər (səlləllahu-əleyhi-və alihi və səlləm) – in mübarək adını (Məhəmməd, Əhməd), yaxud ləqəbini, künyəsini (Mustəfa, Əbul-Qasim və s.) desə, yaxud eşitsə, hətta namaz üstündə də olsa müstəhəbdir ki, salavat göndərsin.

Həzrət Rəsuli-Əkrəm (səlləllahu-əleyhi-və alihi və səlləm) – in adını yazanda müstəhəbdir ki, salavat da yazılsın. Həmçinin daha yaxşı olar ki, hər vaxt o həzrəti yad etsə salavat göndərsin.

Camaat namazı

Müstəhdir ki, insan vacibi namazlarını xüsusilə gündəlik vacibi namazlarını camaat ilə qılsın. Camaat namazı xüsusən məscidin qonşusu və onun azan səsini eşidənlər üçün çoxlu sifariş olunmuşdur. Əgər bir nəfər İmam camaata iqtida etsə, o iki nəfərin namazının bir rək`ətinin savabı yüz əlli rək`ət namazın savabına bərabərdir.

Camaat namazının sayı nə qədər çox olsa, savabı bir o qədər çox olar. Əgər camaat namazının sayı on və ondan çox olsa, onun bir rək`ətinin savabını asimanlar kağız, dəryalar mürəkkəb, ağaclar qələm, insanlar, mələklər və cinnilər isə yazan olsa belə, yaza bilməzlər. Camaat namazına e`tinatsızlıq üzündən hazır olmamaq caiz deyildir. Həmçinin yaxşı deyildir ki, insan heç bir səbəb olmadan camaat namazını tərک etsin.

Əziz oxucular!

Əlinizdə olan bu kitab xülasə surətdə, yalnız Allah xatirinə yazılmış və Həzrət Siddiqeyi-Kubra, Fatimeyi- Zəhra (salamullahi əleyha)–ya hədiyyə olaraq, əziz xalqımızın ixtiyarında qoyulmuşdur. Kitabda yazılan məsələlər haqda geniş mə`lumat almaq istəyən oxucuları tanınmış böyük müctəhidlərin yazdıqları risalələrə və sair dini kitablara müraciət etmələrini xahiş edirik. Sözüümüzün sonunda Uca və mərhəmətli olan

Allahdan Azərbaycan ölkəsi üçün əmin-amanlıq və xalqımız üçün müvəffəqiyyətlər arzulayırıq.

Allahın amanında:

Rüstəm Badkubeyi 2002 may ayı.

Mündəricat

ÖN SÖZ	3
BİRİNCİ FƏSİL	11
ÜSULİ-DİN.....	11
İmamət Qur`an baxımından	19
İKİNCİ FƏSİL.....	28
FÜRUI-DİN	28
ÜÇÜNCÜ FƏSİL	40
BÖYÜK GÜNAHLARLA TANIŞLIQ.....	40
DÖRDÜNCÜ FƏSİL	44
İSLAMDA EHSAN ETMƏYİN FƏZİLƏTİ.....	44
BEŞİNCİ FƏSİL.....	47
QUR`ANLA TANIŞLIQ	47
Qur`an Qur`an baxımından	50
Qur`anda təhrifə yol verilibmi?.....	52
Qur`an haqqında olan ümumi mə`lumatlar.....	53
ALTINCI FƏSİL.....	62
NAMAZ VƏ ONA BAĞLI OLAN MƏSƏLƏLƏR.....	62
BİRİNCİ HİSSƏ.....	67
QÜSL VƏ ONUN ALINMA QAYDASI	67
Qüslün alınma qaydası.....	69
İKİNCİ HİSSƏ.....	71
DƏSTƏMAZ VƏ ONUN ALINMA QAYDASI.....	71
Dəstəməzi batil edən şeylər:	71
Dəstəməz almağın qaydası	71
İstibra:.....	72

Dəstəmaz barədə lazımı məsələlər	74
Dəstəmaz alınması vacib olan əməllər	76
ÜÇÜNCÜ HİSSƏ.....	78
QÜSL VƏ DƏSTƏMAZ ƏVƏZİNƏ TƏYƏMMÜMÜN ALINMA QAYDASI.....	78
Qüsl və dəstəmaz əvəzinə təyəmmümün yolları: ..	78
Təyəmmümün qaydası.....	79
Təyəmmümün hökmləri	79
DÖRDÜNCÜ HİSSƏ	82
NAMAZIN QILINMA QAYDASI	82
Namazda olan vacib əməllər:	82
Azanın deyilmə qaydası.....	83
İqamənin deyilmə qaydası.....	83
“Fətihə” (həmd) surəsi:	84
“İxlas” (Tövhid) surəsi:.....	84
Təsbihətiərbəə	85
Rukunun zikri:	86
Səcdənin zikri:.....	86
Təşəhhüd	87
Salamlar:	87
Muvalat:.....	88
Qunut:	88
Namazın tə`qibatı:.....	88
Namazı batil edən şeylər:.....	89
Namazda məkrüh olan bə`zi şeylər:.....	90
Namaz qılanın libasının şərtləri	93
Namaz qılanın məkanının şərtləri	93
Namaz qılan üçün müstəhəb olan yerlər.....	94

Namaz qılmaq üçün məkrüh olan yerlər.....	95
Namazın tərcüməsi	96
Azan və iqamənin tərcüməsi	96
Fatihə surəsinin tərcüməsi	97
İxlas surəsinin tərcüməsi:.....	98
Ruku və səcdələrin zikrinin tərcüməsi.....	98
Təsbihati ərbəənin tərcüməsi:.....	98
Təşəhhüdün tərcüməsi	99
Salamların tərcüməsi:	99
Namazların qılınma qaydaları	100
Sübh namazı:.....	100
Zöhr namazı	102
Əsr namazı	103
Məğrib (Şam) namazı.....	103
İşa (Xiftən) namazı	104
Qadınla kişi namazlarının arasında olan əsaslı fərqlər	104
Peyğəmbər (səlləllahu-əleyhi-və alihi və səlləm) – ə salavat	105
Camaat namazı	106